

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 1993

VIBY LOKALHISTORISKE FORENING

Årsskrift 1993

udgivet af
Viby lokalhistoriske
Forening

Eget forlag, Viby J, 1993

**Årsskrift for Viby lokalhistoriske Forening.
4. årgang.**

Udgivet af Viby lokalhistoriske Forening
1993.

Redaktør: Ejlif Salomonsen.

Redaktionens adresse:
Viby Bibliotek, Skanderborgvej 170,
8260 Viby J.

Sats og tryk: HB Grafisk Produktion,
Hasseltoften 62, 8361 Hasselager,
tlf. 86 28 13 21.

Oplag: 500.

ISSN: 0905-801X.

Løssalgspris: 35 kr.

Artiklerne kan frit kopieres med angivelse
af kilde.

Forsiden:

Villa "Ecco" med "Colonialhandel"
fotograferet ca. 1915.

Købmand Gravers Madsen købte 1914
"Ecco", Kastanievej 3, og havde forretning i
barakken ved siden af. Ejendommen blev
solgt 1917, og der har næppe været
forretning efter den tid.

Hvor længe Gravers Madsen fortsatte med
forretning her, vides ikke, men allerede
1915 købte han ny ejendom i Ormslev,
hvor han havde forretning til 1916.

Forord

Historien er over os. Næsten dagligt, som vi kan læse det i avisen. Når de to lykkelige børn, der fandt rester af et bronzesværd i deres fars kartoffelmark, om mange år skal skrive erindringer fra deres barndom, vil det optage en stor plads og stå som et lysende minde. Anderledes vil det tegne sig for den arkæolog, som efter de omfattende fund fik sin afsked.

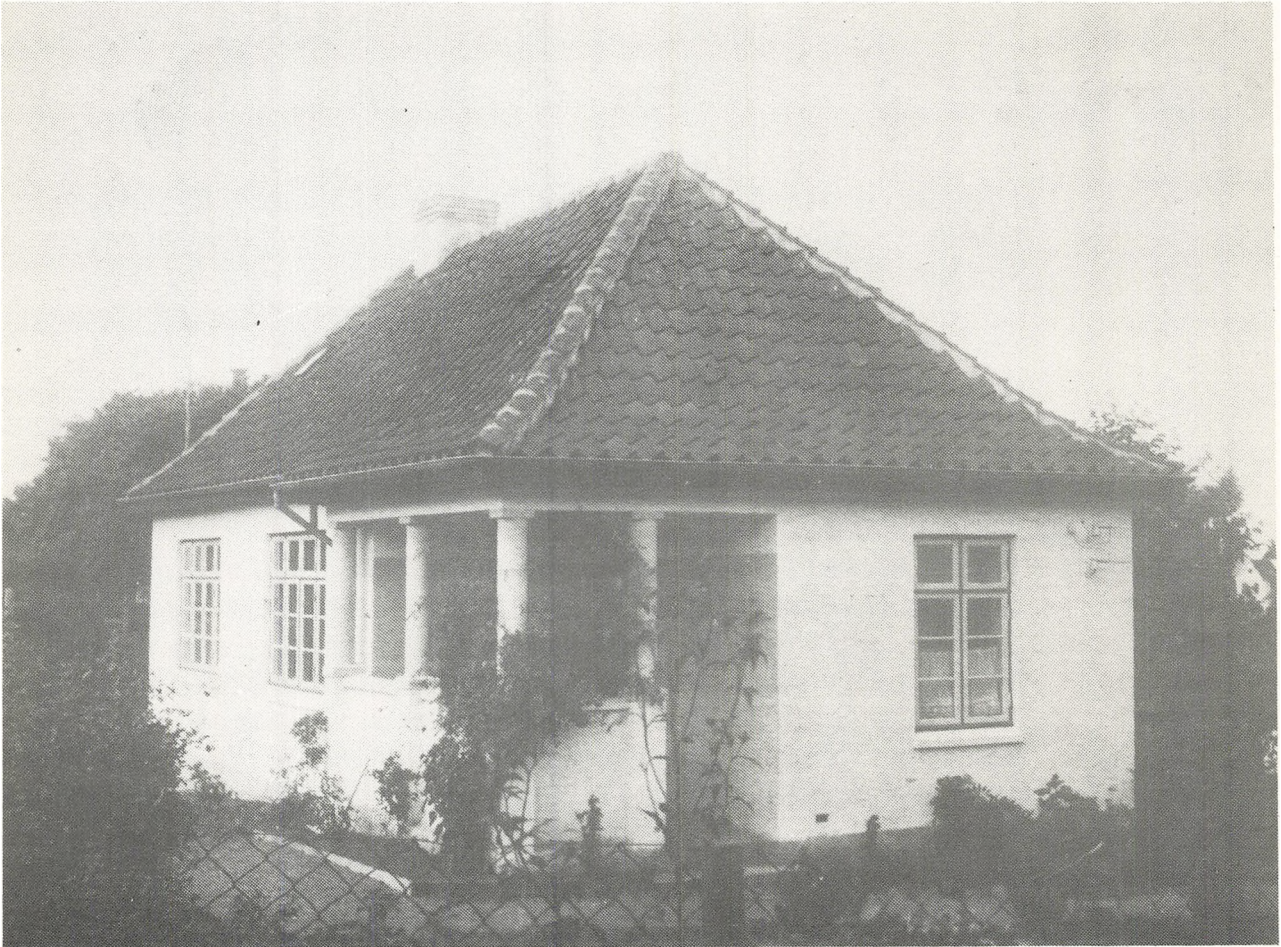
Alle erindringer vil være farvet af senere begivenheder i forfatterens liv, noget glemmes, og andet vil være fortrængt. Sådan er det også med de erindringer, der er fortalt i dette årsskrift uanset, om det er de ældste eller de yngste.

De øvrige artikler er resultatet af undersøgelser af forskellig art og omfang. Hver for sig giver de et bidrag til belysning af fortids liv i de tre Viby sogne, for nogle en supplerende af noget mere eller mindre kendt og for andre en præsentation af noget helt ukendt.

Billedmaterialet er ikke tidligere benyttet og er kommet mange steder fra. Vi har forsøgt at gøre det så righoldigt og illustrerende som muligt, så det sammen med de tilhørende tekster kan supplere artiklerne.

Hvis læsning af årsskriftet skulle inspirere en eller anden til at yde et bidrag til kommende årsskrifter, vil det være særdeles velkomment. Vi er overbeviste om, at der findes meget af interesse gemt i hukommelsen.

De tidligere årgange af årsskriftet er blevet godt modtaget, hvad vi siger tak for, og vi håber, at også dette må være med til at styrke interessen for den lokale historie.

Kirkevej 14, ca. 1931.

På tegningen side 5 ses overlærer O.P. Asholts hus til højre.

Aage Bruun Jespersen

"Billeder" fra min barndom i Viby

I begyndelsen af dette århundrede, ca. 1908, flyttede min mormor og morfar fra Ørting til Viby. Min mor var endnu ganske lille. De byggede dengang, umiddelbart overfor præstegården, Kirkevej nr. 8, hvor de boede til 1915. Min mormors forældre flyttede, ca. 1910, ligeledes fra Ørting til Viby, og min oldefar, som også var murer, byggede Kirkevej nr. 10, hvor de boede til deres død. (Begge huse er nu nedrevet.)

Morfar etablerede sig som murermester i den hastigt voksende forstad, og bidrog frem til 1940erne med at præge byens udvikling. Han byggede bl.a. plejehjemmet Borgvold, første del af Rosenvangskolen og apoteket.

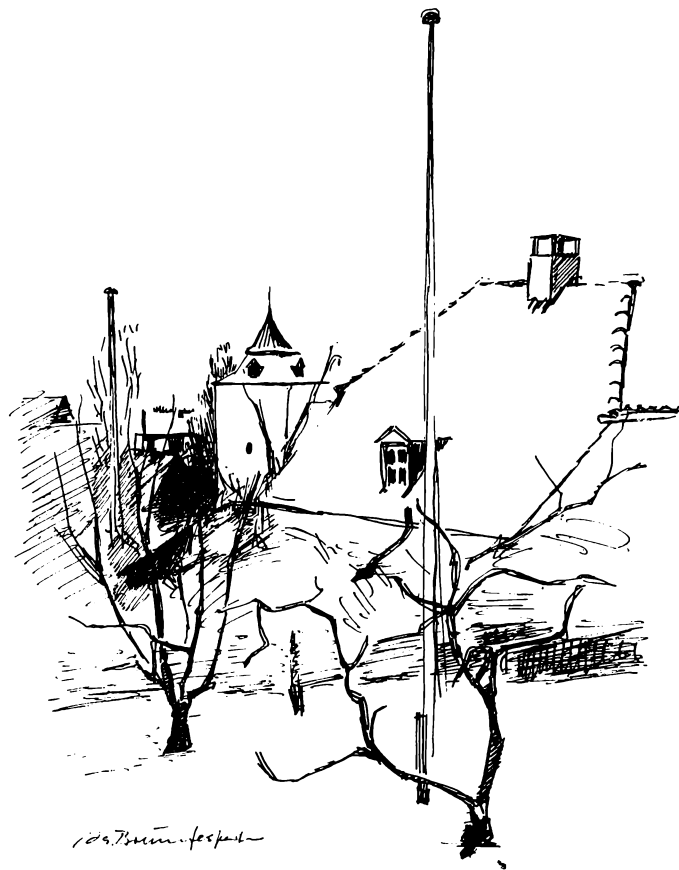
Omkring 1915 købte min morfar sammen med pedellen ved Viby Skole, Jens Sørensen, et stort areal, det nuværende Kirkevej 12, 14 og 16. Dette areal blev delt i 2 parceller. På den nederste parcel byggede morfar nr. 12 til egen bolig.

I 1927, da min mor og far blev gift, byggede morfar nr. 14 i den øverste del af sin egen parcel.

Dér blev jeg født i oktober 1929. Det blev mit og mine 2 brødre, Hans og Gert's,

barndomshjem og mine forældres bolig i mere end 50 år.

Min far, Christian Bruun Jespersen, var født og opvokset i Århus og uddannet som bødker, men på grund af fagets tilbagegang

måtte han en hel del år skaffe os til livets ophold som murerarbejdsmand. Senere kom han dog tilbage til sit fag, sidst som bødker på F.D.B's fabrikker.

Når man færdes i Viby i dag, er meget forandret til ukendelighed, men netop på denne del af Kirkevej er udviklingen faret mere nænsomt frem, et nyt hus er bygget, et andet er væk, men den lille tunnel, hvor jeg sled hul i sko og buksebag, når jeg kurede ned ad de skrå betonramper, er der stadig.

I min tidlige barndom bar Viby endnu præg af landsby. Jeg erindrer tydeligt, at vi flere gange var på besøg i Rasmus Rasmussens gård, som lå på det sted, hvor biblioteket ligger i dag, og både Terp og Nordby var domineret af store gårde. Det hændte ikke sjældent, at en røgter kom trækkende ned ad Kirkevej med et kobbel kreaturer. Ligeledes var arealet fra Rørdamsvej til Østerallé et engdrag med græssende kvæg.

Der var mange oplevelsesmuligheder for børn i dette blandede miljø, oftest blev man venligt behandlet, hvis man havde lyst til at stå og se på, hvordan håndværkerne arbejdede, dog med enkelte undtagelser, f.eks. når grovsmeden skoede heste - så var det med at holde sig på afstand, for var der nogen, der kunne skælde ud, så var det ham. Men på afstand kunne man jo også opleve, hvordan processen forløb.

Viby var også en håndværkerby, hvor en

dreng kunne få indblik i de forskellige fags mysterier, opleve, hvordan glarmesteren lavede blyruder, blikkenslageren bukkede tagrender, bageren ælte dej, eller en tømrer snøre en trappe op. Med stor interesse opholdt jeg mig på byggepladser og fulgte husenes tilblivelse fra kælder til kvist, der var ingen maskiner, som gjorde det farligt for et barn at færdes dér, ofte kunne man gøre nytte ved at løbe byærinder for folkerne på arbejdspladserne. Blot man ikke gik i vejen eller pillede ved noget, måtte man gerne være der.

Med undren oplevede jeg, hvordan snedker Faarvang i Terp polerede mahognimøbler, så man kunne spejle sig i dem, og engang blev jeg betroet at bringe et nypoleret sybord til en kunde i Viby.

Megen tid tilbragte jeg hos tømrer Grosen på Mindevej. Dér fik jeg som 12-årig lov til at stå og lave et par ski. Det var mit højeste ønske, som på denne måde blev opfyldt, og min eneste mulighed, da mine forældre ikke havde penge til den slags.

På disse hjemmelavede ski tog jeg mange herlige ture i de kolde vintre først i 40erne, så langt som til dyrehaven, men også på de stejle skråninger langs banen. Mange vinteraftener gik på fornøjelig vis med kælkning på kirkebakken. Var kælkeføret godt, kunne turen gå helt ned til kirken. Kørende trafik var der langt imellem, så vi havde næsten vejen for os selv. Der var en hujen

og advarende råben: "Af vejen dernede, her kommer en tyk rødbede". Mørkt var det jo og langt mellem de svage gadelygter, men hele fornøjelsen endte som regel med, at grusvognen kom efter et par dages forløb.

Sommeren havde også sine rige glæder og muligheder. En særlig tiltrækning havde Høskoven, hvor vi drenge kunne gå på dristige opdagelsesrejser i krat og trætoppe. Samme dragning havde åen med dens rigdom af insekter, planter og fisk, og i ny og næ med mulighed for en rotur til Brabrand Sø. På markerne langs søen kunne der gøres fine fund fra stenalderen, dog mest flækker, men ind imellem også en pilespids eller andet. Åen dannede grænsen for vores territorium mod nord, kom vi for langt ind på Åbyhøjsiden, risikerede vi ubehageligheder fra drengene dér. På lignende måde dannede banen grænsen mod syd, normalt kunne vi dog uden fare færdes i Terp, men engang imellem udbrød der "stammekrige". Så stod vi i flokke på hver sin side af banen og råbte og skreg og svingede store kæppe truende ad hinanden. Mere blev det dog aldrig til, men det var alligevel skræmmende, så det varede nogle dage, inden vi igen vovede os gennem tunnellen

Banen er et særligt kapitel i min barndom. Den øverste grund, nr. 16, var ubebygget til efter anden verdenskrig, så vi havde derfor fri udsigt fra vore vinduer til togene, som kørte forbi. Ofte stod jeg helt oppe ved heg-

net til baneterrænet og så de store lokomotiver i røg og damp slæbe sig op mod Hasselager og, fra krigens begyndelse, de tyske troppe- og våbentransporter passere forbi. Henimod krigens slutning kom der ofte lange lazarettog eller godstog med vrugdele fra nedskudte engelske fly på vej sydpå.

Togenes passeren forbi nærrede fantasien om den store verden uden for Viby. Selv havde jeg og min storebror Hans kun været på togrejse til vores møster i Vejle et par gange på feriebillet fra skolen.

Til Århus kom vi sjældent, og når det skete, var det altid i det fine tøj og for at besøge min farmor på Christiansbjerg. Så gjaldt det om at komme til at sidde helt oppe ved chaufføren i trambussen og iagttagende, hvordan han manøvrerede den store bus.

I 1936 døde min mormor, dette medførte, at jeg ofte gik ensomme ture på den nærliggende kirkegård. Mange tanker og følelser gennemlevede jeg dér, navnlig når jeg stod ved et barns gravsted, kunne jeg blive vemodig stemt. Ofte kunne vi hjemmefra høre salmesangen ved begravelser. Der sænkede sig da en stilhed over os.

Fra et nordvendt vindue i vort hus havde vi udsigt til kirken og Brabrand Sø. Dérsad jeg mange aftener og så solen gå ned, spejlende sig i strålende farver i søen, mens kirkeklokken ringede dagen ud.

Og hvis genboens søn Bent så, som han ofte gjorde, stod i deres have og spillede en

Udsigt fra Kirkevej 14 med Hjalmar Lystagers hus, Kirketoften 3, til venstre og Viby kirkes spir til højre.

aftensang på sin tværfløjte, var idyllen fuldendt.

De skiftende årstider havde hver deres særlige højdepunkter, som vi så hen til med forventning. På Valborgaften i det tidlige forår, med afbrænding af kvas og haveaf-fald, var det en af glæderne at stege kartof-ler i bålets gløder. Nu stod alle sommerens oplevelser for døren, snart blomstrede frugt-træerne i de store haver i al deres pragt, og vi drenge så med største forventning hen til, at pedel Sørensens gule moreller skulle blive modne, for så måtte vi spise alle dem, vi kunne og tilmed fylde lommerne. Sådan gik det slag i slag til langt ud på efteråret, efterhånden som frugterne blev modne. Mangen hyggelig sommeraften ved have-bordet med kaffe, kage og saftevand forløb med sladder, snak og latter. Det var jo før fjernsynets og vitaminpillernes tid.

For et barn er de voksnes verden gådefuld og beboet af sælsomme væsener, sådan var det også i Viby.

Tømrer Grosen med sit store fuldskæg var en næsten bibelsk skikkelse, som jeg endnu i dag synes havde en forbavsende lighed med Michelangelos "Moses".

I et af Sanohusene boede en tysk violinist, Pilcke, en lille altid sortklædt mand med en genfærdsagtig udstråling. Der fortaltes om ham, at han havde været soldat i 1.verdens-krig, og at han havde spist frølår. Han boede med sin kone i et fuldstændig tilgroet

hus, omgivet af talløse katte. Jeg mindes kun at have set konen én eneste gang; en dag, jeg gik forbi, stod hun ved lågen med flagrende, hvidt hår. Jeg blev meget forskrækket, for jeg troede, hun var en heks.

På Bjørnbaksvej boede hr. Steinbrenner. Engang fik jeg lov til at komme ind til ham i hans lille bindingsværkshus, det var en oplevelse. Hans stuer var fyldt med minder fra hans tid som sømand, og der var flaske-skibe og mange eksotiske genstande fra hele verden. Det var som at komme ind i Aladdins hule.

I Christensens gartneri på Kirkevej, som forlængst er nedlagt og inddraget til kirke-gård, måtte jeg komme, når jeg havde lyst. De store drivhuse med næsten tropisk klima og vegetation var en eventyrverden for mig, men særlig glæde følte jeg dog ved juletid, når de smukke juledekorationer blev lavet af gran, mos, rensdyrlav og meget andet; det var det rene trylleri at se på og hjælpe lidt til med.

Overalt var der mennesker, som gjorde indtryk på mig på forskellig måde, nogle gange betryggende - andre gange skræmmende. F.eks. manden med det store hovede, "urmageren" med det kolossale underbid, eller den stakkels lupusramte kvinde uden næse.

Vi drenge måtte naturligtvis hjælpe lidt til ved at tjene penge som bydrenge.

Min første budplads fik jeg som 7-årig.

I haven på Kirkevej 1931.

Fra venstre: Moster Elna med mig på armen, Signe "pedel", min mormor og min mor med storebror Hans på skødet. Personen bag bænken er ukendt.

Jeg skulle søndag formiddag, fra kl. 7 til 12, bringe morgenbrød og mælk ud for Emmerys brødudsalg på Kongevej for den formidable sum af 50 øre, men nogle drikkepenge faldt der jo altid af, så der var lidt til mig selv.

Jeg mindes med en vis gru forskellige episoder fra min tid som bydreng. F.eks. da jeg i 11-12 års alderen af grønthandleren på Horsensvej blev sendt til Viby mark efter to sække kartofler på en såkaldt "Lange John" budcykel. På vejen hjem faldt den ene sæk af, og jeg måtte kæmpe en drabelig kamp for at få den op på ladet igen. Eller dengang jeg blev sendt til auktionshallen i Eckersbergsgade i Århus efter 4 kasser blåbær og budcyklens lille forhjul kom ned i sporvognsskinnen på hjemturen. Heldigvis væltede jeg ikke, men det var meget tæt på.

For hjemmebageren havde jeg en daglig tur til en kaffebar i Åbyhøj med 50 snegle og snitter. Det skete af og til, at et hul i vejen gav et bump, så en kage faldt af og ned på vejen; der var så ikke andet at gøre end at samle den op og tørre den af for ikke at blive beskyldt for at have spist den selv. For samme bager skulle jeg engang bringe 100 flødekager ud; desværre faldt kassen på ladet af og endte på vejen med bunden i vejret. - Det var så de flødekager!

Det hændte også, at jeg som avisbud i forrygende snestorm, som gjorde det umuligt at cykle, måtte gå den lange tur i buld-

rende mørke til de yderste gårde på Ravnsbjerg.

Ofte blev vi bydrengene sat til opgaver, som vi dårligt magtede.

Pengene, vi tjente, 4-6 kr. om ugen, blev afleveret hjemme, men drikkepengene beholdt vi selv, og det gav os mulighed for at se en "Gøg og Gokke" film eller andet i Kino, og måske få råd til lidt slik oveni. Disse biografter var en fast ugentlig fornøjelse, og efter at have set en film kunne vi på vejen hjem begejstret diskutere og genopleve filmens bedste sekvenser.

En sjælden gang kom der tivoli til byen, ellers var en af årets største fester fagforeningens juletræsfest på hotellet. Den kunne der leves højt på længe, både før og efter. Jeg kan endnu mærke fornemmelsen af at være iført matrostøj og spartasko.

Skolegangen i Viby Skole var ikke min store lyst, bortset fra gymnastik- og tegnetimerne; især var regnetimerne en lidelse at komme igennem. Måske fik jeg en uheldig start. Jeg husker, at vi i første klasse havde skrivning, og da det kedede mig at skrive bogstaver, bladede jeg om på midtersiden i mit skrivehæfte og tegnede et lokomotiv tværs over begge sider, det gav en eftersidning. Kl. 16, da de andre børn gik hjem, sagde frøkenen, at jeg skulle sidde stille med hænderne på bordet, til hun kom tilbage igen. Desværre glemte hun mig. Kl. 19 kom pedellen og tændte lyset for at gøre

rent, og dér sad jeg med hænderne pænt på bordet efter endeløs venten.

Lykkeligvis blev jeg oversidder i 2. klasse og fik frk. Juliane Pedersen som klasselærer, til hun på grund af sygdom tre år senere måtte trække sig tilbage. Timerne hos hende var det bedste, jeg oplevede i skolen. Vi følte virkelig, at hun kunne lide os. På mange måder var hun forud for sin tid, det var ikke ørkeløs terperi, men levende undervisning, hun gav. Hendes timer var uden angst, jeg kan heller ikke mindes, at hun havde diciplinære problemer med os.

Med et lettelsens suk forlod jeg skolen i 1943 som 14-årig og påbegyndte umiddelbart efter min uddannelse som billedskærer i Møllegade i Århus. Trods den lange ar-

bejdsdag og teknisk skole fire aftener om ugen fra kl. 19 til 22, var jeg meget glad for byttet.

Mine relationer til Viby blev svagere, da jeg var helt opfyldt af mine nye muligheder og min uddannelse. Som 16-årig begyndte jeg at komme hos stenhugger Skødt på Lundshøj, hvor jeg snart tilbragte al min fritid med at lære at hugge i sten. Ved bekendtskabet med denne gamle stenhugger lærte jeg et stout, barskt, men alligevel følsomt menneske at kende. Det var for mig som at se langt tilbage i fortiden, når han fortalte om sin ungdoms rejser, bl.a. til det gamle Rusland.

Ja, Viby var nok en lille flække, men også en hel verden.

Familiens data:

Min mormor, Gertrud Kristiansen, født Pedersen (1876-1936).

Min morfar, Hans Henrik Kristiansen (1877-1962).

Min mor, Magda Henriette Jespersen, født Kristiansen (1902-), har i de senere år boet på plejehjemmet Søholm.

Min far, Hans Peder Christian Bruun Jespersen (1905- 1981).

Min bror, Hans Bruun Jespersen (1928-1978).

Min bror, Gert Bruun Jespersen (1935-1991).

Tove Glud Rasmussen

Historien om et billede

Hvad var mere naturligt end, at den byvandring om Rosenvang, som Viby lokalhistoriske Forening holdt i august 1992, blev fulgt op af en udstilling om dette kvarter på Rosenvangskolen ved sensommermarkedet, der blev holdt i den sidste week-end i september.

Men vi havde et problem. Der fandtes kun to billeder fra Rosenvang i Viby lokalhistoriske Samling.

Der skulle derfor gøres en indsats for at finde billeder, hvis det skulle lykkes at få en udstilling om Rosenvang etableret.

Vi var meget heldige. Som nævnt i beretningen fra Viby lokalhistoriske Forening havde Århus Stiftstidende netop den uge artikler om Viby, og byvandringen i Rosenvang fik en stor omtale med opfordring til at komme med billeder, og det skabte en del kontakter og billeder.

Det var mig, der stod for indsamlingen, og søgningen efter billeder førte mig til Lokal-samlingen på Hovedbiblioteket i Mølleparken, hvor der også findes nogle billeder fra Viby. Dette besøg gav da også et par billeder, bl.a. et, der stod blandt de uafklarede, og det forekom mig meget interessant.

Billedet, som ses på forsiden, var utvivlsomt fra begyndelsen af århundredet og forestillede et hvidt hus "Ecco" med en "Colonialhandel" i en barakbygning ved siden af.

Forklaringen på billedet på bagsiden var blot denne: "Rosenvangs Allé, gave fra Mogens Gravers 1989". Det var unægteligt ikke meget. Der skulle et detektivarbejde til.

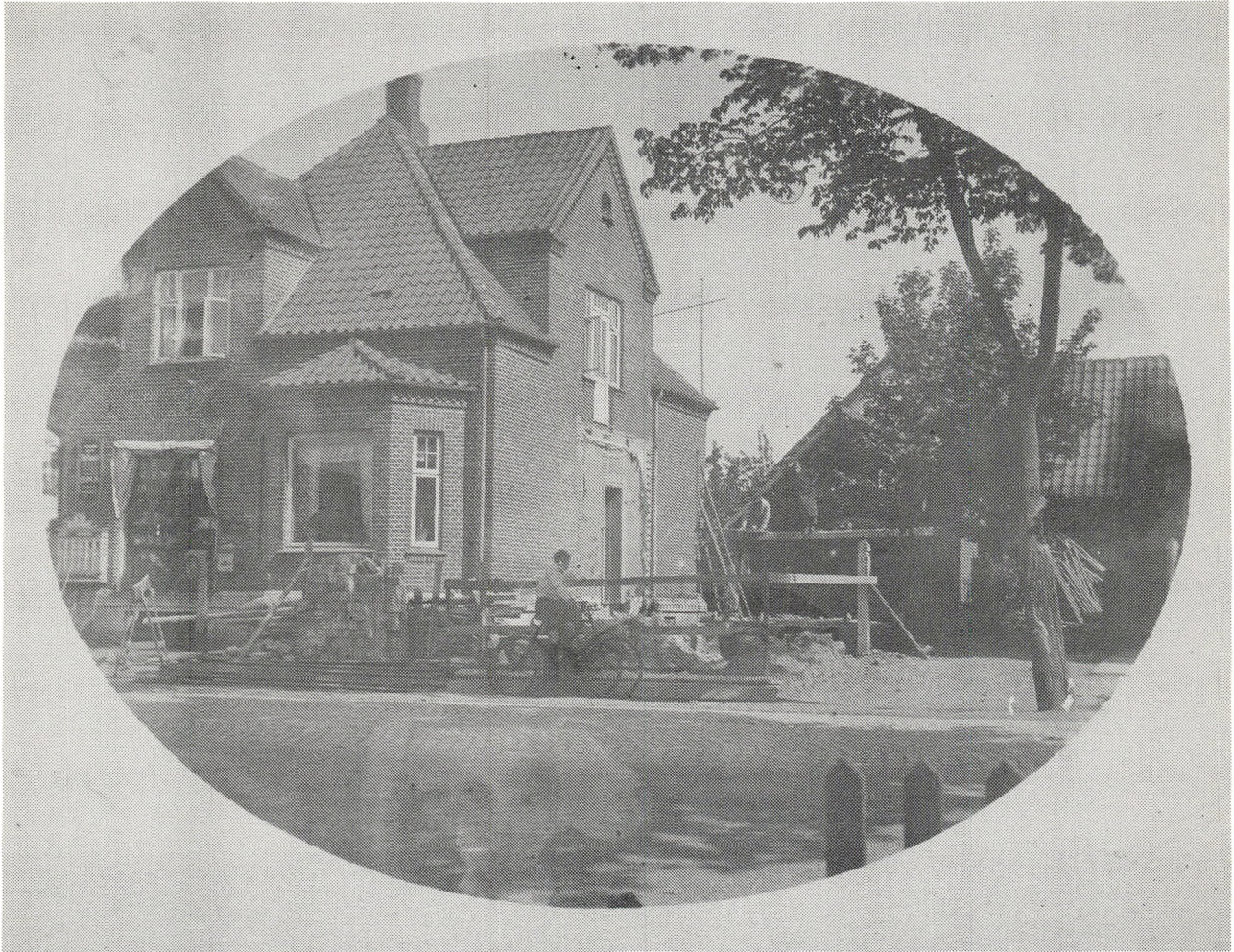
Først prøvede jeg naturligvis at gennemgå husene på Rosenvangsallé, men der var ingen, der lignede huset på billedet, heller ikke, når jeg tog hensyn til, at der kunne være foretaget en kraftig ombygning siden.

Herefter tog jeg billedet i tasken en dag, jeg skulle besøge Kirstine Odgaard, der er født i 1902 som datter af vognmand Søren Jensen, Rosenvangsallé 32. Kontakten var skabt gennem Kirstine Odgaards datter, Vera Gaardsmand, som havde været med på byvandringen, og hun havde nogle billeder, som vi skulle gennemgå sammen med Kirstine Odgaard.

Til alt held havde Kirstine Odgaard i sin tidligste barndom boet på Niels Bohrs Vej nr. 8 i villa "Ro", og hun var ikke i tvivl, da

På Rosenvangs Allé 42 havde Gravers Madsens forretning 1915 til 1918, da han solgte den til Aage Nielsen "med faste skabe, to vægte med lodder, en pult og en kaffemaskine". Billedet er fra købmand Aage Niensens tid. Han ejede forretningen til 1967.

*Skanderborgvej 111, Kongsvang, før ombygningen 1922/23.
1916 solgte Gravers Madsen sin forretning i Ormslev til købmand P. Møller
Gregersen, og samtidig købte han af ham forretningen i Kongsvang "med fast
og løst butiksinventar, cigarautomat og en kaffemaskine med motor".*

To ungersvende foran ombygningenn på Skanderborgvej 111 ca. 1922.

hun så billedet. Billedet viste slet ikke et hus på Rosenvangs Allé, men et hus på Kastanievej nr. 3, lige over for udkørslen fra Lindevej i Rosenvænget. Hun kunne derimod ikke huske, at der havde været "Colonialhandel" i det hus.

Jeg bor selv i Rosenvænget og så naturligvis interesseret på huset, da jeg skulle hjem. Jo, der var lighed, men huset havde en tilbygning, som ikke var på billedet. Jeg ville godt have flere beviser, inden jeg fastslog, at det var det hus, der var på billedet.

Næste træk var at finde Mogens Gravers. Jeg prøvede telefonbogen, og der var bid med det samme. Mogens Gravers Madsen var der én, der hed. Jeg følte straks, at det var den rigtige person, for der havde i mange år været en købmand Gravers Madsen i Kongsvang. En telefonopringning viste, at min antagelse var rigtig. Købmanden var Mogens Gravers's farfar, og det var Mogens Gravers, der havde givet Lokalsamlingen billedet.

Med hensyn til identifikationen af billedet kunne han give nogle oplysninger, og han var ikke sikker på, at oplysningen om, at huset på billedet skulle ligge på Rosenvangs Allé var rigtig. Iøvrigt henviste han mig til sin søster, Lena Gravers Christensen, der bor i Frederiksværk, idet hun dyrker slægtsforskning, og som følge heraf sandsynligvis kunne hjælpe med oplysninger om billedet.

En telefonkontakt til Lena Gravers Christensen viste, at hun ikke kunne hjælpe. Hun kendte ikke billedet, men var meget interesseret i at se det, hvorfor vi aftalte at mødes, når hun kom til Århus i efterårsferien.

I forbindelse med forberedelserne til byvandringen havde jeg brugt flere forskellige kildegrupper; bl.a. en udstykningsplan for Rosenvang. Ud fra denne og de nuværende matrikelnumre havde jeg kunnet rekonstruere de oprindelige grunde, men jeg havde næsten ikke brugt realregistret (almindeligvis kaldt tingbogen), som vi har en kopi af i Viby lokalhistoriske Samling, fordi kopien af Rosenvangkvarteret er meget utydelig. Jeg forsøgte alligevel, om jeg kunne skimte ejerne af Kastanievej 3, og det viste sig virkelig, at købmand Gravers Madsen havde ejet dette hus, og jeg følte nu sikkerhed for, at huset på billedet var Kastanievej 3.

Jeg forsøgte også, om jeg kunne finde ejerne af huset på hjørnet af Rosenvangs Allé og H.C. Ørsted's Vej (Rosenvangs Allé 42), idet jeg havde lånt en del gammelt bilagsmateriale fra købmand Aage Nielsens tid af den nuværende ejer af dette hus og også havde lånt en del billeder af huset af købmand Aage Nielsens søn, Hother Nielsen.

Til min store overraskelse viste det sig, at købmand Gravers Madsen også havde ejet købmand Aage Nielsens hus, og det løste

Efter at tilbygningen til det oprindelige hus var foretaget, blev tagetagen på dette nedrevet, og det færdige hus ses side 20

en gåde for mig, idet jeg ikke havde kunnet forstå, at Aage Niensens adresse på flere bilag var Rosenvænget. Selv om Rosenvænget ofte af ejendomsmæglere får en udbredelse langt ind i Rosenvangkvarteret, så synes jeg alligevel, at der var lovlig langt fra Rosenvænget til Rosenvangs Allé, men årsagen til, at købmand Niensens adresse af og til blev Rosenvænget, var naturligvis, at købmand Gravers Madsen, som havde solgt til købmand Aage Nielsen, tidligere havde drevet købmandsforretning på Kastanievej.

Billedet af huset på Kastanievej kom med på udstillingen på Rosenvangskolen med et lille spørgsmålstegn ved Kastanievej, og jeg afventede nu Lena Gravers Christensens besøg i efterårsferien.

Det blev et spændende møde for os begge. For hende, fordi jeg kørte hende rundt og viste hende de huse, hvor hendes farfar havde haft forretning, og for mig, fordi hun havde billeder med, mange billeder, dog

ingen af hans første huse. Mest interessant, syntes jeg, var billederne af ejendommen i Kongsvang.

Det viste sig nemlig, at huset i Kongsvang havde været genstand for en total ombygning. Der er vist ingen, der regelmæssigt kører ud ad Skanderborgvej, der ikke har lagt mærke til det hus, som Viby Cykellager nu drives fra. Det hus, viste billederne, var engang et ganske almindeligt hus fra begyndelsen af dette århundrede, som der er så mange af i Viby. Billederne viser tydeligt, hvordan ombygningen er foregået.

Lena Gravers Christensen sendte et stykke tid efter besøget kopier af skøderne på de ejendomme, hendes farfar havde ejet. De viser, at købmand Gravers Madsen ejede flere ejendomme, før han fandt sit blivende opholdssted i Kongsvang.

Et billede af et ukendt hus førte således til mange oplysninger og billeder fra Viby.

*Skanderborgvej 11, Kongsvang.
Billedet er taget efter ombygningen af den oprindelige forretning 1922/23.*

Jens Juul

Hvornår bliver vi gamle?

Jeg har altid nødtigt villet indrømme, at jeg var ved at blive gammel, men når jeg så kommer til at tænke på, at jeg har kendt en mand, der var født i syttenhundred-tallet, går det op for mig, at tiden går.

"Bette Søren", som vi kaldte manden, var aftægtsmand ved vore naboer ude i Kattrup. Han var født 1796 og levede til 1892, da jeg var 10 år gammel, og blev altså 96 år til trods for lergulv, alkove, vinduer, der ikke kunne åbnes, bilæggerovn, der blev opfyldt ude fra tørvehuset, og som aldrig blev varmere, end at han kunne sidde oven på den, når det om vinteren blev rigtig koldt. Der var altså ikke så meget med varme og heller ikke med hygiejne i den stue. Den havde sin egen lugt, som jeg endnu kan huske.

Vi boede tæt op ad jernbanen mellem Hasselager og Hørning stationer, og en dag havde Bette Søren forvildet sig ind på bane-sporet ved det private led, og han vandrede ubekymret afsted mellem skinnerne, da toget kom dampende op ad bakken fra Hørning. Det gik ikke hurtigere end, at lokomotivføreren i god tid så den gamle, så han standsede toget og fik Søren lempet udenfor sporene. Bette Søren måtte bøde to

kr., som var taksten og svarer til et par hundrede kroner i dag, for at færdes ulovligt på jernbanens spor, hvad vi alle af og til gjorde, når vi kunne slippe godt fra det, for at skyde genvej.

Denne lille historie for at fortælle om de "idylliske" tilstande, vi levede under dengang, hvor farten var ringe, og alle havde god tid, men hvor der heller ikke fandtes mange bekvemmeligheder af nogen art. Skulle man fra sted til sted, måtte man gå på sine ben. Det fik jeg lært, da jeg i 1899 kom i tømrer- og snedkerlære og måtte gå 12 km morgen og aften, mens vi byggede badehuse for Marselisborg kostskole ved Århusbugten. Jeg fandt det uudholdeligt og købte for en del af min sidste årsløn som tjenestekarl for 25 kr. en gammel væddeløbscykel. Da jeg fik den, havde jeg aldrig været på en cykel, men jeg øvede mig lidt om aftenen på en græsmark og startede næste morgen på vejen hjemmefra mod Århus.

Det gik også godt, til jeg nåede Ravnsbjergbakken; dér smuttede pedalerne fra mig, der var jo ikke frihjul på cyklerne den gang, og farten tog til ned ad den stejle

Udsigt over Kongsvang. Postkort fra ca.1914.

Landevejen ses til venstre. Jernbaneoverskæringen, til venstre uden for billedet, blev 1914 spærret med bomme, da den gamle bro over jernbanen blev bygget. Den blev 1980 afløst af en ny bro, da den nuværende bro fra 1955 blev udvidet.

Da Jens Juul omkring århundredskiftet kørte om kap med toget på vejen hjem fra Århus, var der ingen huse i Kongsvang. I 1904 var der kun 6 ejendomme, og Magdalenemøllen, hvis skorstene ses til højre, blev først bygget 1911. Rosenvangsallé blev anlagt 1934 og kom til at gå, hvor trærækken bag kolonihaverne står. I 1916 blev Skanderborgvej ført over jernbanen ved Ravnsbjerg og samme år kom der bro i Hasselager.

bakke. Der lå altid skærve- og grusdynger langs vejen i de dage, og jeg styrede derfor cyklen mod en grusdyngede og slog en kolbøtte ned i grøften og trak det sidste stykke ned ad bakken.

Siden gik det bedre, men hvis man kom cyklende og mødte et hestekøretøj og kusken rakte pishen i vejret, måtte man stå af, mens køretøjet passerede, hestene var bange for cykler.

Cyklisterne var landevejens herrer, ingen kom hurtigere afsted, selv togene kunne man køre fra, når man ikke blev sinket af et lukket led. Jeg husker, at blot jeg, når jeg kørte fra Århus mod Hasselager og slap over, inden leddet i Kongsvang blev lukket, kunne nå over både ved Ravnsbjerg og i Hasselager, skønt jeg startede fra Århus samtidig med toget. Selv en tur til Vejle kunne jeg gøre hurtigere på cykel end med tog, det vil sige med bumletog, der tog 4 3/4 time fra Århus til Vejle, mens jeg regnede med 4 1/2 time til turen. Der var dog ved at komme enkelte iltog, men de gik altid på ubekvemme tider. Min forlovede, der blev min kone, er fra Vejle, så jeg kender turen.

Men der skulle ikke gå så mange år, før bilerne tonede frem. De kørte dog heller ikke hurtigere, end hvis man på cykel kunne slippe ind i deres kølvand, kunne man godt følge dem og slippe for modvind et stykke tid. Deres fart var almindeligvis

ikke over 35 km. De osede ganske vist, men holdt man sig nær ved dem, slap man for osen, der røg bagud, så var det blot om, at de ikke standsede for pludseligt, så man røg ind i bilen bagfra, da man jo ingen udsigt havde med, hvad der kom imod. Det varede ikke længe, inden det også blev farligt, da trafikken blev for stor, og således er det efterhånden gået, snart med det ene og så med det andet, så farten har forøget faren, og de mange uheld sker. Cyklisterne er nu et jaget folkefærd på landevejene, hvor vi kunne køre i flok, men nu må køre i stribe længst ude i vejkanten. Værre er det, hvor baner og landeveje og måske også biveje krydser hianden. Dér troede vi jo, at rødt lys eller halvbomme klarede spørgsmålet. Men allerede for mange år siden, da jeg som amtsrådsmedlem var medlem af vejkrydsudvalget, der havde til opgave at bestemme, hvad der skulle ske ved ethvert kryds, engang spurgte overvejinspektøren, om han foretrak bomme for rødt lys, lød svaret ganske kort: "Viadukter".

Al den fart, som det hele nu skal ske med, er jo årsag til de mange foretagender, som finder sted alle vegne i Viby, i Danmark, ja overalt i verden. Man kan lide det eller ej, der er næppe nogen vej udenom.

Min gamle bedstefar, Lars Yvl, slog sten ved landevejen og havde været med til at rette landevejen fra Beringbro til Viby og gøre den til en første classes vej. Han var

vred på jernbanen, som kom i 1868 og tog en strimmel af hans lille husmandslod. Nu havde vi lige fået landevejen gjort færdig i tiden 1850-64, så det med en jernbane var ingen nytte til. Han gik altid til Århus, trods det vi boede lige ved Hasselager station og for en 25-øre kunne komme med toget.

Det lyder tosset i dag, men hvad siger man nu om motorvej, om 4-sporede landeveje og viadukter ved enhver overskæring. det koster penge, men synes nødvendigt, hvis man vil spare menneskeliv og opretholde farten, hvad alle vel vil. Og vil man det, må man ofre pengene. For siger man "fuld stop", ser begge parter, banerne eller bilisterne, meget fornærmede ud. Vi er nogle, der synes, at det var den bedste og billigste udvej. Men vi er vel ved at blive for gamle.

*

Ovenstående artikel blev trykt første gang i Forstadsavisen den 15. juli 1966.

Forstadsavisen, der udkom 1939-67, blev trykt i Kongsvang Bogtrykkeri og 1939-44 redigeret af tidligere skolebestyrer Ejnar

Kirkegaard. Derefter overtog bogtrykker Hagbarth Christensen, som ejede trykkeriet fra 1939, udgivelsen. I det sidste nummer den 1. juni 1967, 29. årgang nr. 6, begrunder han ophøret med, at portoen den 1. juni er steget med ca. 50 %, og at der fra den 3. juli indføres merværdiafgift (moms) på både porto og annoncer.

I samme nummer fortæller Jens Juul under overskriften: Farvel og tak, at han efter opfordring fra bogtrykkeren hver måned i 12 år "har haft lejlighed til at fortælle lidt om et eller andet fra Viby, som jeg har fattet en stor kærlighed til".

Jens Juul (1882-1968) boede fra 1914 i Rosenvang og var til 1950 medlem af Viby sogneråd. Han var endvidere medlem af amtsrådet 1928-50.

At Jens Juul havde humoristisk sans vidner ikke alene artiklen om, men også følgende notits fra 1943: "Sogneraadsformand Jens Juul i Viby, der er 61 Aar, har været Medlem af Sogneraadet i 25 Aar, og i 18 Aar har han været Formand. Han siger, at han stadig kan slaa Kraftspring".

Den kunne læses i Stiftstidende den 3. oktober i år under "Det var dengang".

Carl Bendixen

Fælleseje

Historien om en villavej fra fødsel til modenhed.

Allerede som dreng hørte jeg om stednavnet Fælleseje, og det har altid undret mig, hvor det navn er kommet fra, idet navnet er af en helt anden type end f.eks. Rosenvang, Fredensvang, Viby, Terp, Saralyst, Holme etc.

FÆLLESEJE eller "Fælles Eje", i virkeligheden et begreb, idet der må være tale om, at nogle ejer noget i fællesskab. Hvornår og hvordan er dette navn eller fællesskab opstået?

Kigger man på gamle kort for at finde ud af, hvornår navnet første gang dukker op, er det på et kort fra 1922. Søger man videre i gamle bøger og arkivalier, bl.a. i Viby lokalhistoriske Samling, viser det sig, at det optræder første gang i sidste halvdel af året 1920, idet Haveselskabet holdt stiftende generalforsamling søndag den 24. oktober 1920, hvor foreningens love blev vedtaget

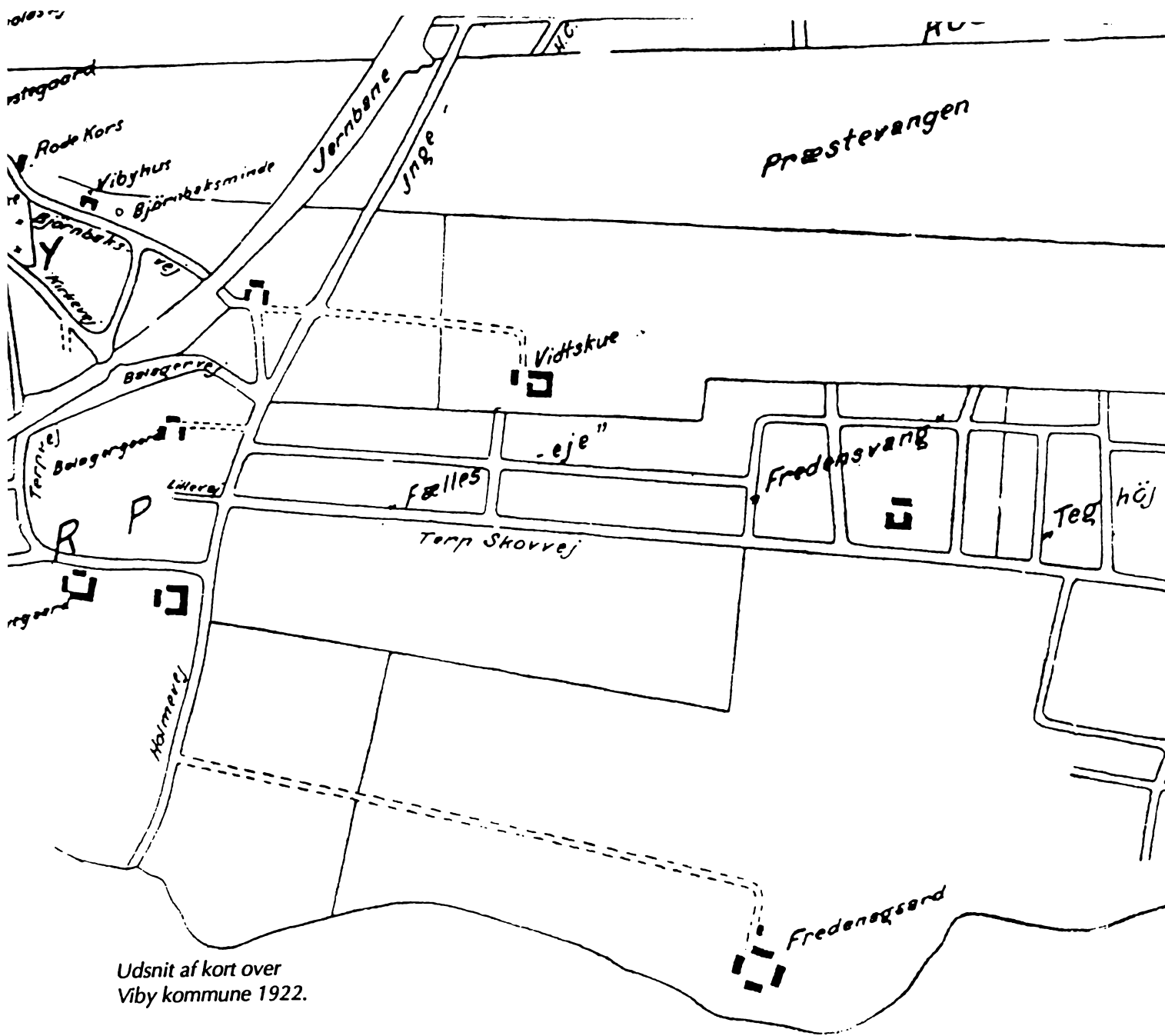
Fælleseje blev startet som haveforening, ikke på leje-, men ejerbasis. Hvordan man fra starten har samlet 62 interesserede og fået startet foreningen er en gåde, og det

har absolut været en kraftpræstation. Men det lykkedes altså i eftersommeren 1920 at samle et tilstrækkeligt antal interesserede, og i fællesskabets navn købte foreningen et areal på ca. 15 tønder land, der lå øst for Ingemannsvej, i dag Chr. X's Vej.

Bruges den gamle arealbetegnelse, så var arealet af hartkorn: 1 td., 6 skp., 2 fdk., 1 3/4 album.

Sælgeren var gårdejer N. P. Nielsen, Balagergaard, matr. nr. 7A, Viby Terp. Selv beholdt gårdejeren det område vest for Ingemannsvej, hvor gården lå, og hvor han senere byggede villa "Balagerhøj", i dag Balagervej 12.

Haveforeningen "Fælleseje"s areal var et langstrakt jordstykke på ca. 600 meter i længden, en bredde på 130 meter og med længdeorientering øst-vest. Langs med dette areals sydlige skel gik Terp Skovvej, der er en af Vibys ældste veje. Derfor har den også i dag de karakteristiske sving i den østlige ende af vejen. Den har, som navnet siger, været vejen til skoven og blev brugt af folk fra Viby og Terp, når der skulle hentes træ i skoven, eller man skulle ud til en af de vandmøller, der fandtes her, som for

eksempel Varna Mølle og Thors Mølle. Vejens forløb er næsten uændret gennem tiderne, bortset fra, at i gamle dage forenedes vejen i Terp med den nuværende Kirkeoften, hvor den var i niveau med banelagemet. Her krydsede man så sporene, indtil viadukten blev bygget i 1914, men den gang var togtrafikken ikke så intens som i dag, og farten var også mere behersket.

Det første, man gik i gang med, da man havde overtaget jorden, var at markere vejen og de 64 parceller, og hertil købte man i december 1920 en hel bunke hegnspæle, samt tjørneplanter, hvorefter man gik i gang med markeringsarbejdet. Man opstillede også et bomled for enden af vejen ud mod Ingemannsvej. Mange af parcelejerne boede dengang inde i Aarhus, og når man skulle ud til haven, var transportmidlet enten cykel eller gåben, og ruten var følgende: Ud ad Skanderborgvej, via Kongsvang og op ad Ingemannsvej, som længere ude gik over i Holmevej.

I løbet af de næste par år var alle 64 parceller afsat. Kigger vi nærmere på parcellerne, viser det sig, at de var af forskellig størrelse, idet der var

- 5 stk. à 2000 kvadratalen
- 9 stk. à 2500 kvadratalen
- 1 stk. à 2530 kvadratalen
- 1 stk. à 2637 kvadratalen
- 1 stk. à 2987 kvadratalen

- 40 stk. à 3000 kvadratalen
- 1 stk. à 3172 kvadratalen
- 2 stk. à 3500 kvadratalen
- 4 stk. à 4000 kvadratalen

men fælles for alle grunde var, at de havde en dybde på 60 m.

Hvad kostede det så at blive parcelejer den gang? Prisen på en parcel var delt op i en købesum og en administrationsudgift på henholdsvis 540 kr. og 60 kr. pr. 1000 kvadratalen. For eksempel kostede en grund på 3000 kvadratalen 1620,- + 180 kr.

Set med nutidens øjne er det små beløb, men det var det ikke den gang. Ved køb af en parcel på 3000 kvadratalen skulle administrationsudgifterne betales med 90 kr. i henholdsvis oktober og december måned i 1920. 11. juni 1921 skulle så det første afdrag på købesummen erlægges, og det var for ovennævnte grund 54 kr. + renter, 5 % pr. år af restsummen. Ovennævnte grund eksempel var færdigafdraget i juni 1934.

Hver grundejer havde en kvitteringsbog, idet renter og afdrag skulle betales til kassereren, som så afregnede videre til sælgeren, N. P. Nielsen, Balagergaard. Foran i kvitteringsbogen var foreningens love trykt.

Men herudover skulle den enkelte parcelejer også bruge penge til meget andet. Der skulle anskaffes haveredskaber, bygges et lille skur til disse og et aftrædelsesrum (lokum) var heller ikke at foragte. Der skulle betales grundskat, amtsstueskat og mange

December Termin 1920				Juni Termin 1921				December Termin 1922				Juni Termin 1923			
Afdrag 162 Renter				Afdrag 48.60 Renter 40.50				Afdrag 48.60 Renter 36.70				Afdrag 45.60 Renter 35.10			
Adm. 18 Kr. - Ø. Ialt 180 Kr. Ø.				Adm. 5 Kr. 40 Ø. Ialt 94 Kr. 50 Ø.				Adm. 5 Kr. 40 Ø. Ialt 90 Kr. 70 Ø.				Adm. 5 Kr. 40 Ø. Ialt 89 Kr. 60 Ø.			
Afdrag		81 -		19/6 Afdrag		48.60		Afdrag		48.60		19/6 Afdrag		48.60	
Renter		20 -		Renter		40.50		Renter		36.70		Renter		35.10	
Afdrag		81 -						Skat		3 -		Skat		2.04	
Renter		25 -						Tjære		2.31		Renter		13.04	
Administration		18		Administration		5.40		Administration		5.40		Administration		5.40	
Ialt		225 -		Ialt		94.50		Ialt		96.01		Ialt		104.18	
Kontingent ...		2 -		Kontingent ...		2 -		Kontingent ...		2 -		Kontingent ...		2 -	
December Termin 1921				Juni Termin 1922				December Termin 1923				Juni Termin 1924			
Afdrag 48.60 Renter 39.15				Afdrag 48.60 Renter 37.87				Afdrag 48.60 Renter 33.75				Afdrag 116.40 Renter 27.90			
Adm. 5 Kr. 40 Ø. Ialt 93 Kr. 15 Ø.				Adm. 5 Kr. 40 Ø. Ialt 91 Kr. 80 Ø.				Adm. 5 Kr. 40 Ø. Ialt 87 Kr. 70 Ø.				Adm. - Kr. - Ø. Ialt 1194 Kr. 30 Ø.			
9/12 Afdrag		48.60		18/6 Afdrag		48.60		Afdrag		48.60		18/6 Afdrag		116.40	
Renter		39.15		Renter		37.87		Renter		33.75		Renter		27.90	
								Skat		1.32		Lys		5 -	
								Lys		5 -		Kiosk		5 -	
								Kiosk		5 -		Gas		5 -	
								Lys		5 -					
Administration		5.40		Administration		5.40		Administration		5.40		Administration			
Ialt		93.15		Ialt		91.87		Ialt		104.07		Ialt		1209.30	
Kontingent ...		2 -		Kontingent ...		2		Kontingent ...		2 -		Kontingent ...		2 -	

Opslag fra kvitteringsbogen for Odinsvej 49, jvf. side 43, vedrørende afdrag, renter m.v., samt kontingent til "Fælleseje".

andre fællesudgifter, som f.eks. kontingent til foreningen på 2 kr. pr. halve år.

I dag ryster man på hovedet og kan sikkert ikke fatte, at det skulle være så svært at klare det økonomiske, derfor lidt danmarkshistorie fra 1920.

Efter den første verdenskrig var Danmark inde i en del kriser og stridigheder såvel i rigsdagen som på arbejdsmarkedet. Det kulminerede med påskekrisen og valget den 26. april 1920, og det er sikkert den valgkamp, der herhjemme er ført med den største bitterhed i dette århundrede. Efter stridigheder er der altid sår, der skal slikkes, og som ofte var det også den gang de små i samfundet, det gik ud over, f. eks. arbejderne, hvilket arbejdsløshedstallet i slutningen af året 1920 viste, idet hver 3. var uden arbejde den vinter, og i årene 1921 og 22 var på årsbasis hver 5. arbejder uden job.

Dette viser, at det bestemt ikke var nogen dans på roser og ikke uden risiko at købe grund den gang. Krisen viste sig også inden for foreningen "Fælleseje", idet nogle hurtigt fik kolde fødder. I tiden fra starten i efteråret i 1920 og til januar 1923 havde ikke mindre end 12 grunde skiftet ejere.

Som omtalt byggede de forskellige ejere redskabsskure, men der var også nogle, der byggede større havehuse, og det gjorde man heller ikke upåagtet den gang, for den 28. nov. 1922 fik foreningen følgende håndskrevne brev fra Viby bygningskommission:

I fortsættelse af skrivelse af d.d. vedrørende ulovlige opførte mindre huse på forskellige parceller i "Fælleseje" meddeles det herved, at der for samtlige byggende vil være at betale hver 5 kr. på kæmnerkontoret i Viby.

De pågældende ere
(og herefter kommer navnene på de 14 syndere, der var tale om).

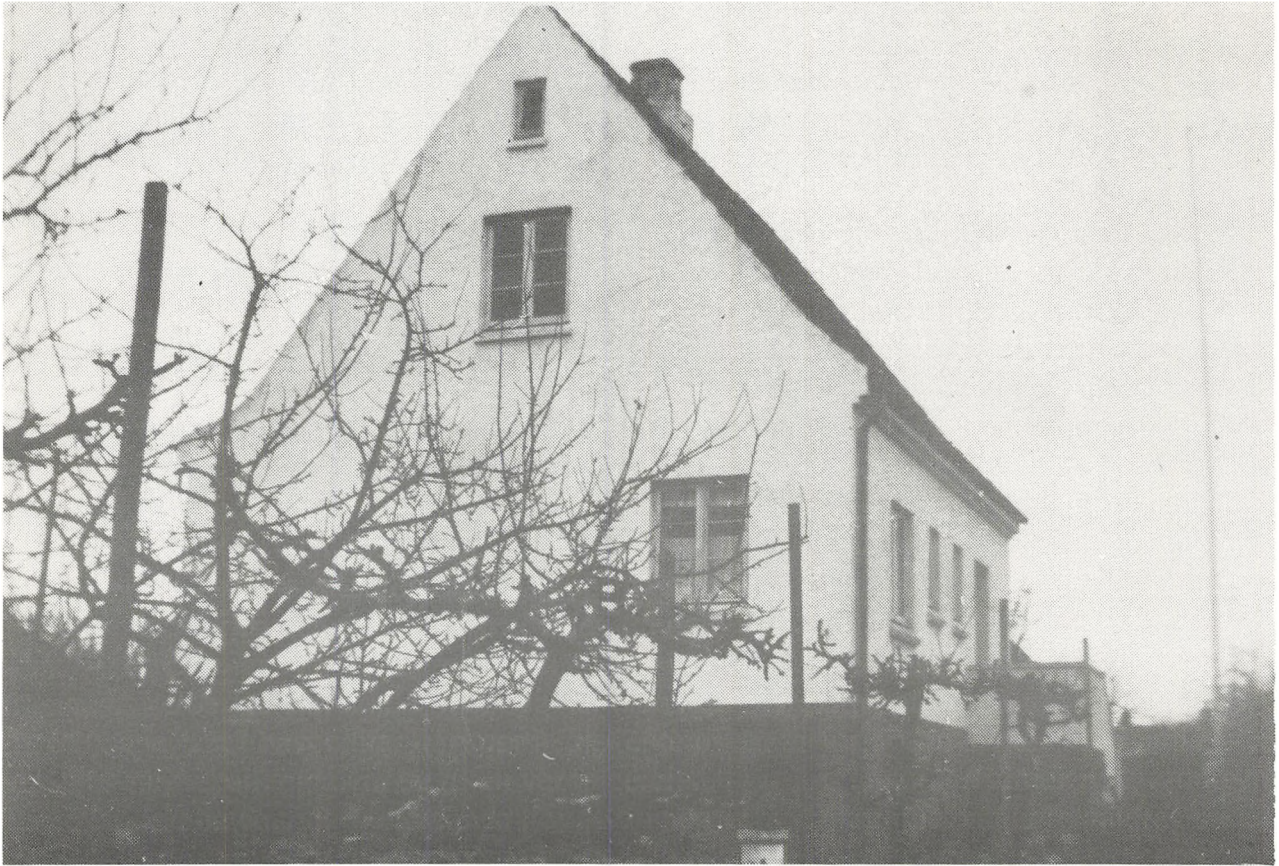
P.K.V. Krag

Så også den gang kunne ulovligt byggeri blive godkendt, blot man betalte.

Foreningen blev ledet af en bestyrelse, og der var sandelig nok at tage vare på. Der skulle ikke kun tænkes på nuet, men også på fremtiden, og man var godt klar over, at selv om foreningen var startet som en haveforening, ville kvarteret ende som et parcelhuskvarter. Den første større opgave, man gik i gang med, var kloakering, men det var ikke gratis. I 1923 skrev man følgende håndskrevne brev til Arbejder Spare- og Laanekassen for Aarhus og Omegn:

Aarhus, 15. maj 1923
Haveseelskabet "Fælles Eje" beliggende ved Viby Terp tillader sig herved at andrage den ærede Spare- og Laanekasse om et Laan til Kloakering stort 3500 Kr.

Kloaknedlægningen vil ialt koste 6000 kr. og af disse har foreningen, der har bestaaet i 2 1/2 Aar, selv opsparat 2500 Kr. Resten,

*Balagervej 43. Foto: G.W. Gasque ca. 1935.
Glasmager A. Gasque købte grunden, da Fælleseje blev udstykket og byggede huset i 1925. Sønnen,
møbelpolstrer G.W. Gaque, har ejet det siden 1966.*

3500 kr., haaber vi, at den ærede Sparekasse vil yde os som Laan.

Foreningens Medlemmer er følgende:

Herefter kommer der en lang liste med titel, navn og adr. samt parcellens nr. for alle 64 medlemmer.

Brevet sluttede:

Bestyrelsesmedlemmerne ere

17 Lokomotivfører D. Mollerup, Formand

21 Glasmager Joh. Lund, Næstformand

32 Th.Sørensen, Kasserer

15 P. H. Jørgensen

36 O. Poulsen

P. B.V. Ærbødigst Th.Sørensen

Lånet blev bevilget den 12. juli 1923, og renten var på 5,5 %, dog krævede Spare- og Laanekassen, at alle 64 parcelejere skulle kautionere for lånet. Inde i lånedokumentet var et folie ark indsat med følgende tekst:

" Vi underskrevne paatager os herved overfor Arbejder Spare- og Laanekassen for Aarhus og Omegn, en for alle og alle for en og solidarisk med Lokomotivfører D. Mollerup, Odinsvej 17, Glasmager Joh. Lund, Schleppegrellsgade 15, Aarhus, Formand P. H. Jørgensen, Brammersgade 56, Aarhus og Arbejdsmand O. Poulsen, Steinmannsgade 9, Aarhus, Selvskyldnerkautionsforpligtelse for skadeløs Betaling af det af Kasserer Th. Sørensen, Odinsvej 32, Viby, af Sparekassen ifølge Laanebevis af (dato

mangler), hvoraf Genpart vedhæftes, ydede Laan, stor 3500 Kr., skriver tre Tusinde fem Hundrede Kroner med Renter og skadeløse Omkostninger. Vi har gjort os bekendt med det nævnte Laanebevis og underkaster os i et og alt dettes Bestemmelser.

Aarhus, 12. juli 1923

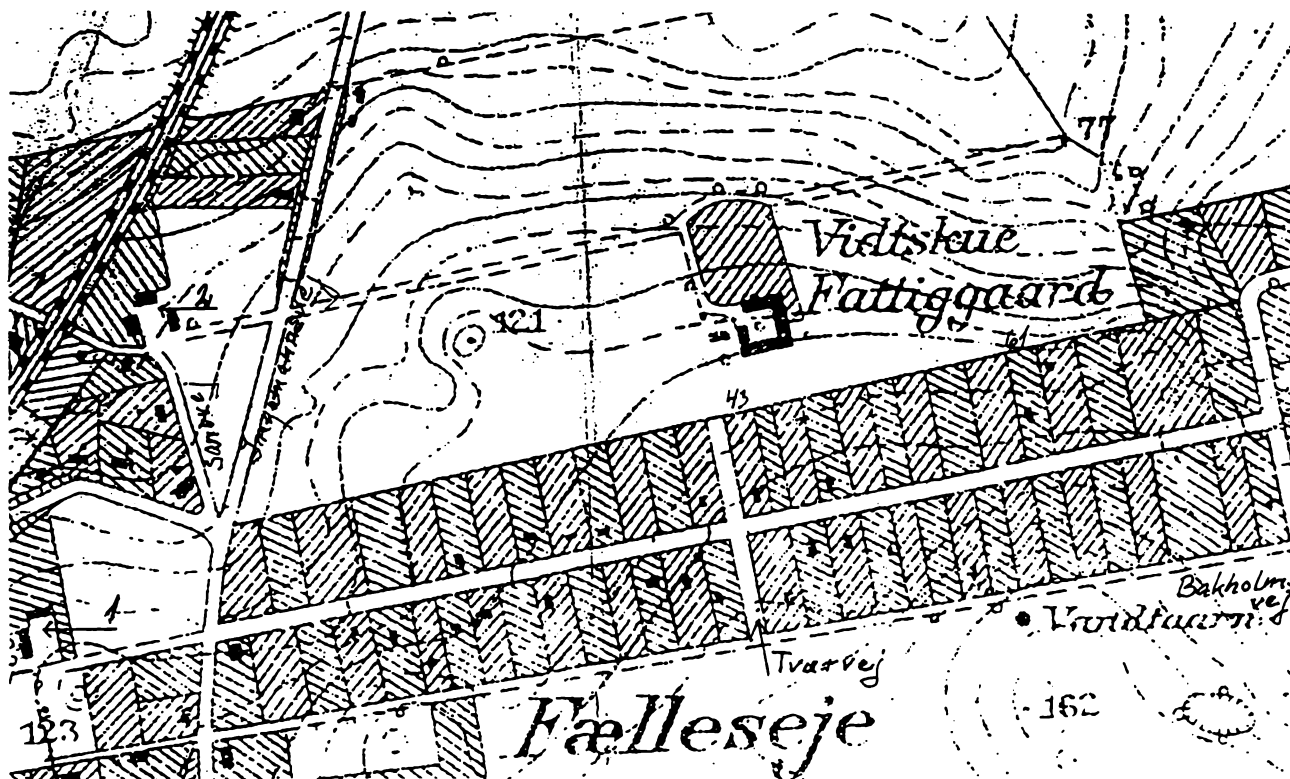
og herefter kommer så de 64 parcelejeres underskrifter.

Som man kan se af foranstående, var banker og sparekasser meget mere forsigtige med udlån af penge dengang, end vi har oplevet i nyere tid. Sparekassen havde nu ikke behøvet at være så nervøs for at låne foreningen disse penge, for allerede i december 1923 blev der afdraget 2000 kr + renter, og i slutningen af juni 1924 blev resten på 1500 kr, + renter betalt tilbage.

Imidlertid var man i begyndelsen af sommeren i fuld sving med kloakeringen, som blev udført af murermester N.K. Nielsens Gibs- og Cementstøberi i Kongsvang. Hele dette projekt kom til at koste i alt 6138 kr.

I efteråret 1926 blev der lavet et lignende lånearrangement med den samme Spare- og Lånekassee og igen med underskrift af alle 64 parcelejere. Denne gang var dette beløb på 4500 kr., som skulle bruges til at installere en 3" tommer hovedvandleledning i vejen med stikledninger til de forskellige parceller. Dette lån var færdigafdraget i 1930.

Der blev nu etableret en vandleledning i

Geodætisk Instituts kort fra 1928.

Nr. 1 og 2 er henholdsvis Balagergaard og mælkehandler Søren Christensens ejendom på Sanovej. Balagervej er ført igennem til jernbanen, og de huse, som er bygget indtil 1928, er placeret. Vidtskue blev opført 1884, ophørte som fattiggård 1935 og blev revet ned i slutningen af 1960'erne.

vejen, men med bemærkninger, idet det af et referat af 20. august 1926 fra et møde mellem foreningens betyrelse og Viby Vandværk fremgår, at "parcelhusejerne må nøjes med den tilførelse af vand, som værket kan yde i dets nuværende stand, indtil vandtårnet er opført". Vandtårnet på Terp Skovvej blev bygget i 1927, så det var ikke så længe, man måtte affinde sig med et lavere vandtryk.

Som man kan se, tog området efterhånden form. Selve vejen blev langsomt etableret ved, at man hvert år kørte slagter og sand på, og arbejdskraften, ja, det var de forskellige parcelejere, som måtte tage fat med skovl og spade for at få planeret de værste huller og ujævnheder. Det var ikke småting, der blev kørt på, gennemsnitligt 50-80 læs pr. år de første 4-5 år, og det skete også, at man sendte bud efter en damp-tromle med styrmand for at få vejens underlag mere fast. Så sådan blev vejen og fortovene skabt.

I 1923 fik man sat to vejskilte op, og vejen blev døbt Odinsvej. Efter man nu havde fået lagt kloak og vand ned i vejen, ville man gerne have den fikset op. Det var i foråret 1927, og da der allerede dengang var blevet bygget nogle huse, og da kommunen havde fået tilført flere penge grundet nye skatteydere, mente man, at det var muligt at få et tilskud herfra til istandsættelse af vejen, og man indsendte en ansøgning til Vi-

by kommune, idet man oplyste, det sikkert ville komme til at koste 3100 kr.

Herpå gav sognerådet følgende svar:

"Det vedtoges at meddele, at Kommunen vederlagsfrit stiller sin Tromle til raadighed. Tillige henledes Opmærksomheden paa Vedtægten for private Veje, hvorefter Vejen kan istandsættes ved Forskud fra Kommunen mod Tilbagebetaling fra Lodsejerne i Løbet af en Aarrække."

Viby Sogneraad, den 22. Marts 1927.

Jens Juul.

Altså heller ikke den gang var myndighederne særlig gavmilde.

I september 1927 anmodede foreningen sognerådet om at få anbragt en lampe på hjørnet af Odinsvej og Holmevej (Ingemannsvej). Dette blev bevilget.

Der går nu nogle år, og man er nået frem til 1933. Da blev vejen forlænget i den østlige ende, så den fik forbindelse med Rosenvangs Allé. Samtidig hermed blev den vestlige ende af vejen på den anden side af Ingemannsvej også etableret, og i den anledning blev man nødt til at ændre husnumrene. Odinsvej blev nu istandsat af kommunen, men det var ikke for beboernes blå øjnes skyld, at man udførte dette arbejde. Nej, årsagen var, at der i 1934 skulle oprettes en ny buslinie af Århus Sporveje. Denne nye linie fik nr. 4 og havde endestation ved Odinsvejs østre ende ved Rosenvangs Allé.

Rutebilejer Overgaards "minibus" 1931.

Det kunne have været et billede af den normale bus, men denne har sin egen historie. Den er lavet af snedkermester Mølgaard i anledning af Ejnar Overgaard og hans hustrus sølvbryllup. Fra venstre ses Edm. Johansen, Ejnar Overgaard, snedkermester Mølgaard og chauffør Kresten Hansen, i firmaet kendt som "Fætter Hansen".

Senere kørte enkelte af turene helt op til Orionsvej i Fredensvang. Ruten gik via Odinsvej, Ingemannsvej, H. C. Østedsvej og Carl Jensensvej til byen. Disse busser fik datidens sidste nye design og blev benævnt trambusser. Vi børn var meget benovede over den nye form for rutebiler, og vi kaldte dem for "rutebil uden snude". Busserne syntes dengang meget store set med vore øjne, selv om de kun havde den halve længde af de standardbusser, som Århus Sporveje anvender i dag.

Samtidig med oprettelse af denne rute blev Overgaards rutebiler nedlagt. Disse kørte fra rutebilstationen ad Ny Banegaardsgade, Frederiks Allé, Skanderborgvej via Kongsvang, op ad Rosenvangs Allé, H. C. Ørstedesvej til Ingemannsvej, hvor de havde endestation ved Villa "Max". Enkelte af turene fortsatte op ad hele Rosenvangs Allé til Terp Skovvej, hvor de havde endestation. Det var dér, hvor Fredensvang Runddel i dag er placeret.

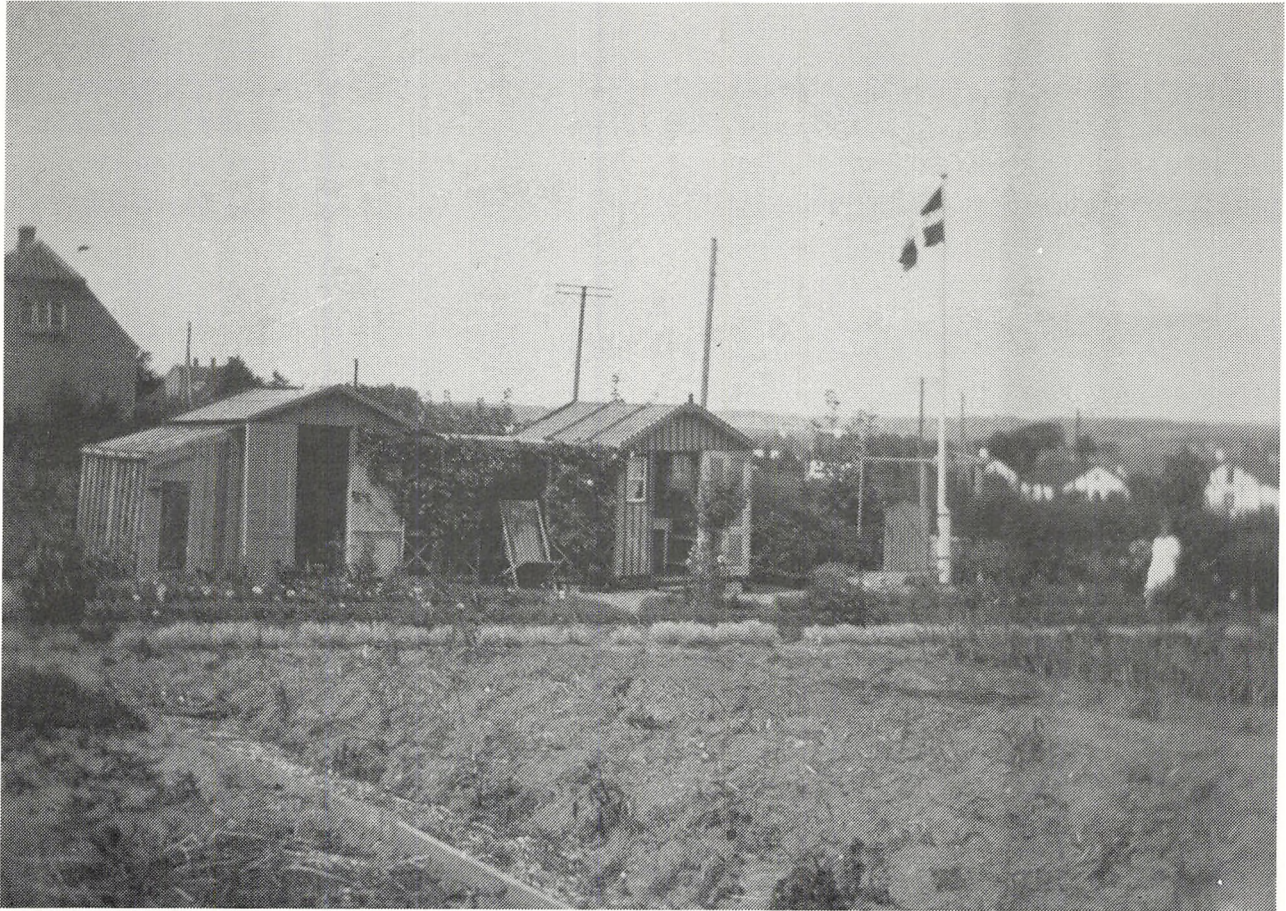
Som omtalt ovenfor blev vejen istandsat og blev til en offentlig vej med fliser på fortovet, men kun på det nordlige fortov. Det skyldtes, at den daværende kommuneingeniør havde bygget et funkishus på Odinsvej ned mod Rosenvangs Allé og åbenbart ønskede at kunne gå nogenlunde tørskoet til sit job i Viby. Det var kommunen, der betalte fliserne, hvilket glædede grundejerne på den nordlige side mellem Rosenvangs

Allé og Ingemannsvej. Der gik herefter nogle år, inden der kom fliser på det sydlige fortov samt på fortovene på den nederste del af vejen på den anden side af Ingemannsvej, men denne gang fik piben en anden lyd, for nu måtte grundejerne selv betale.

Hvordan og hvem var så de folk, der købte de 64 parceller, som udgjorde området "Fælleseje". Det er ikke let at udtale sig om i dag 73 år efter, at det hele startede, men det har sikkert været et lille udsnit af storstaden Århus's befolkning på godt og ondt. Men hvis man kigger lidt på deres erhverv, kan det godt give et lille fingerpeg. Starter vi med håndværkerne, ser man, at de forskellige fag var repræsenteret med malere, smede, maskinarbejdere, blikkenslagere, murere, snedkere, tømrere og ikke mindre end 5 glasmagere. Af arbejdsmænd var der i alt 19. Der var typografer, bogbindere, bogtrykkere, værk mestre, portnere, lærere, forvaltere, overpostmester, en stabssergent og en bankkasserer. Som man kan se, har det været en broget skare angående det erhvervsmæssige.

Forretningsmæssigt var der også lidt liv på vejen, idet der var to købmænd, et brødsalg og et vaskeri.

Også rent menneskeligt har der været store forskelle. Der har været folk med små indtægter, men med en sund økonomi, der har klaret sig pænt. Der var andre, hvis

Odinsvej 6, ca. 1926.

Bogbinder Chr. Rasmussen, som boede Læssøesgade 51, købte grunden og opførte straks de to havehuse. Til venstre ses typograf N. Bigums hus, Odinsvej 8, og til højre huse ved Kirkevej.

Hertha Kathrine blev 1931 gift med snedkermester Peter Bordum (1902-1992), som 1939/40 byggede hus på grunden, og hendes forældre blev boende hos dem til deres død. Fru Bordum døde 1988.

huse gik på tvangsauktion, ikke kun på grund af de økonomiske kriser, men også af selvforskyldte årsager. Der boede f. eks. én, som havde et godt arbejde samt en drejebænk hjemme i kælderen, hvor han stod og arbejdede om aftenen for andre firmaer, så man skulle tro, at økonomien havde det godt, men en meget tør plet og store vaner gjorde, at alt blev sat over styr. Han kunne f.eks. finde på at tage en taxa her fra Århus, når han skulle til København.

En anden grundejer var en meget pertentlig mand, der i mange år havde vejens flotteste have. Der var ikke ét stykke ukrudt og ikke ét blad, der lå forkert i den have, og når han om aftenen tog hjem derfra, var der end ikke et fodspor at se, alt var nyrevet. Hemmeligheden! Han rev efter sig, når han forlod haven, og riven havde så sin plads ved hækken lige inden for lågen.

Allerede omkring 1922-25 blev de første villaer bygget, og byggetempoet har derefter været stille og roligt, hvilket kan ses på de forskellige villatyper, idet de forskellige stilarter fra 1923 og til slutningen af 80-erne er repræsenteret, hvilket gør vejen til en harmonisk enhed.

Nogle af de sidste villaer er bygget i slutningen af 80-erne. Det skyldes, at nogle af de store grunde er blevet delt. På grundene på den sydlige del af vejen var der en klausul. Disse grundejere måtte ikke lave udgang imod Terp Skovvej. Det skyldtes, at

man havde projekteret med, at vejen skulle være en slags hovedvej, der fik forbindelse med Viby via Kirkevej og den gamle tunnel. Der skulle så udføres en forbindelse herfra og op til Terp Skovvej, men med tiden viste det sig, at denne plan ikke blev til noget. Dog var der engang nogle af grundejerne, der syntes, at det var smart med en låge ud imod Terp Skovvej. Dette indebar, at formanden (Foged) på en generalforsamling udtalte følgende: "Jeg kan sige til jer, der har låge ud imod Terp Skovvej, det skal I lade være med, for hvis den påtænkte vej bliver udført, kommer I til at betale til vejen". Der kom imidlertid andre vejplaner ind i billedet. Der har også engang været politianmeldelser på de grundejere, som havde hæk ud mod Terp Skovvej, fordi de kun klippede hækken på den indvendige side, idet de henviste til, at Terp Skovvej var kommunens vej, og at det var kommunen, der skulle klippe hækken. Enden på denne strid blev, at kommunen trak det korteste stå og måtte klippe hækkene langs vejen.

Hvis man i dag går en tur ad Terp Skovvej mellem Chr. X's Vej og Fredensvang Runddel, kan man se, at det kun er en håndfuld af parcelejerne, der har låge ud mod denne vej, medens det mange steder bærer præg af, at der har været en låge, som i dag er tillukket med en hæk. Man kan også se, at der i den østre ende ned mod Fredensvang

*Odinsvej 6/Balagervej 26 fotograferet 1921.
Stående bagest Chr. Rasmussen og foran datteren Hertha Kathrine, moster Else og fru Frida Rasmussen.*

Runddel er bygget et par villaer med front ud mod vejen, men her er tale om et par store grunde, som er blevet delt.

Selv om denne artikel kun skulle omhandle den del af Balagervej, som udgør "Fælleseje", kan man ikke undgå at omtale den lille vej, der krydser Balagervej på midten, nemlig AGF-Vej. Det er en mærkelig vej, for kommunen vil ikke kendes ved den, og det vil vejens beboere heller ikke, så man ved ikke, hvem der ejer vejen i dag, eller skal vedligeholde den. Århus Kommune har brugt vejen igennem mange år og har virkelig slidt på den. Historien om vejen er følgende: Går vi tilbage i tiden til 1920, var vejen en marksti, som senere blev lavet til en vej, der fik navnet Tværvej. Det var en forbindelsesvej mellem gården Vidtskue og Terp Skovvej. Folkene nede på gården var glade for denne vej. De havde nemlig en del køer, som gik og græssede oppe på en mark, hvor nu AGF's baner er. Det var en forholdsvis stor mark, som gik helt op til et stendige, hvor nu Jyllands Allé er. Dette dige dannede skel til Fredensgaardens marker. Da AGF i 1942 flyttede ud til Fredensvang, ønskede kommunen, at den del af vejen mellem Balagervej og Terp Skovvej istandsattes.

I starten var "Fælleseje"s parceller meget stenede, hvorfor man i mange år havde samlet sten op, og disse blev deponeret ved foreningens materialeskur. Købmand Søren-

sen, der boede midt på vejen og som var materialeforvalter, brugte meget af sin tid til at hugge stenene til skærver, så man havde efterhånden samlet en stor dyng. Disse forærede man kommunen, som så ordnede og asfalterede vejen.

Den anden del af vejen mellem Balagervej og gården var der som tidligere nævnt også brug for. Det var planen, at den skulle forbindes med H. C. Andersensvej, nuværende Edisonsvej, men så kom husene nede ved Kaj Munksvej og lukkede for dette projekt, således at det forventede villakvarter mellem Fælleseje, Rosenvangs Allé, Vilh. Bechsvej og Chr. X's Vej udeblev, og i stedet blev der bygget høje og uskønne cementblokke, der absolut ikke pyntede i landskabet. Dog har det med tiden hjulpet lidt på dette område, efterhånden som bevoksningen er kommet op, og i skrivende stund er bygningerne under en skønhedskur, som virkelig pynter på området

Omkring 1934-35 blev denne del af Tværvej istandsat, og det skete på følgende måde: Fælleseje havde 400 kr. på en bankbog, som Viby Kommune fik, hvorefter den istandsatte vejen. Der blev kørt slagter og sand på, og derefter blev vejen vedligeholdt af kommunen. Nede på gården boede der en hr. Mathiasen, som kørte lastbil for kommunen, han sørgede for, at der jævnlige kom sand på vejen og fortovene, så den gang blev vejen virkelig vedligeholdt. Men

*Odinsvej 6, ca. 1926.
Christian Rasmussen, Hertha Kathrine og Frida Rasmussen. Pigen til højre menes at være et wienerbarn.*

så kom Viby ind under Århus Kommune, og man fandt på at bygge fritidshjem og anlægge en park etc. Meget af den tunge transport gik ned over denne vej, hvilket den bestemt ikke havde godt af. Da de var færdige med byggeriet, henvendte beboerne sig til kommunen og bad dem om at istandsætte vejen. Hertil blev der svaret, at vejen var en privat vej, og at det påhvilede vejens beboere at istandsætte vejen. Sådan står sagen den dag i dag, så hvis vejen ser lidt forfalden ud, så kender De hermed årsagen.

Da Viby og Åbyhøj i mange år brugte de samme navne på deres veje, blev det efterhånden for broget for postvæsnet, og i slut-

ningen af 1937 måtte nogle veje døbes om. Det blev vejene i den tidligere Viby Kommune, der tabte lodtrækningen og måtte omdøbe, så Odinsvej blev til Balagervej, opkaldt efter Balagergaard. Det lyder da logisk, men er ikke korrekt, idet navnet blot er flyttet. Vejen fra Chr. X's Vej og ned til den lille tunnel under banen hed tidligere Balagervej, men i dag Kirkevej.

Det var lidt om en vej og et villakvarters fødsel og opvækst. Skulle de få lyst til at se nærmere på vejen og kvarteret, vil jeg foreslå en spadseretur igennem Balagervej, som efter min mening er en fin repræsentant for en smuk og harmonisk dansk villavej.

Odinsvej 49 set ude fra vejen. Huset blev revet ned i slutningen af året 1985.

Carl Bendixen

Saga om et hus i "Fælleseje"

Odinsvej 49 (Balagervej 61) er en parcel på 3000 kvadratalen, som i 1920 ved foreningens start blev købt af arbejdsmand J. Christensen, der dengang boede i Haraldsgade 21 i Kongsvang. Købesummen var på 1620 kr. + administrationsudgifter på 180 kr. Sidstnævnte beløb skulle betales oktober og december måned 1920 med 90 kr. pr. gang. Købesummen blev afdraget med 54 kr. + renter 2,5 % pr. termin i henholdsvis juni og december måned, og første termin var juni 1921. Købesummen skulle afdrages over 30 terminer svarende til 15 år.

Den 18. maj 1924 blev parcellen solgt til snedker V. Nielsen, som ved overtagelsen udbetalte 1166,40 kr. på den resterende købesum, således at den herefter var nede på 129,60 kr., som i de efterfølgende terminer blev afdraget med 5,40 kr. + renter 2,5 %.

Hvilket årstal, der blev opført et havehus på grunden, ved man ikke, men noget tyder på, at det ikke var noget lille havehus, idet det var på 35 m², hvilket må siges at være en pæn størrelse for den tids havehuse.

I slutningen af 1924 blev Vald. Niensens sommervilla udvidet til et bebygget areal på ialt 64 m², og ved samme lejlighed blev der

udført kælder under de 38 m² af huset. Af nogle gamle regninger fremgår det, at tilbygningen, der var på 29 m² + kælder, kostede 2.980,65 kr. Fakturaen er udstedt af Christen Rohde, Dansgade 11 i Kongsvang. En anden sjov ting, man kan læse ud af fakturaen er, at en svendetime blev afregnet med 1,75 kr., en arbejdsmandstime med 1,50 kr. og en lærlingetime med 0,40 kr. incl. mestersalær. Efter tilbygningen overgik huset til helårsbeboelse.

Efter nutidens forhold var det et meget lille hus, men da man dengang var mere beskedne med boligforhold, ja, så gik det meget fint. Husets rum bestod af entré på 2,5 m², stue på 18,2 m², to værelser hver på 10,8 m² og et køkken på 7,2 m², hvoraf der var taget 0,6 m² til kældertrappe.

Hvordan var så husets kvalitet? Set ude fra vejen var det et pænt hvidkalket hus med hvidtonede, malede vinduer og en mørk hoveddør. Huset havde en tagrejsning med et lille loft over de 55 % af husets areal, mens tilbygningen til det oprindelige hus havde en hældning på ca. 10 %.

Murene var betonmure uden luftmellemrum. Isoleringsmaterialer var ikke kendt

dengang, så den eneste form for lidt isolering var lerindskud imellem etagerne og på loftet. Vinduerne, der var af træ, var kun med et lag glas. Taget var beklædt med tagpap.

I forbindelse med en udvendig kældertrappe var der i plan med kældergulvet udgravet og bygget et lille rum, som man dengang betegnede "lokum", et meget nødvendigt rum, men absolut ikke noget hyggerum, og man kunne meget nemt få forfrysninger et vist sted om vinteren. Dette hus var et af de sidste huse i Viby med tørkloset (lokum), og der var meget tovtrækkeri med myndighederne om, at det skulle nedlægges. Man fik dog gennem nogle år dispensation, fordi gulvet lå så lavt, at man ikke kunne få det rette fald til kloakken ude i vejen. Ca. 1950 gik det imidlertid ikke længere.

Der blev nu bygget et rum oven over kælderhalsen, hvor der blev installeret et vandkloset og håndvask samt udført kloak ud til vejen, men ikke alle afløb fra huset blev omlagt dengang, idet de eksisterende afløb fortsat var tilsluttet en eksisterende sivebrønd. Prisen for dette arbejde beløb sig til ca. 10.000 kr., eller som Otto Borchmann, den daværende ejer, udtalte: "Dette lille rum har været meget dyrere end både grund og hus tilsammen".

Hvordan var sådan et hus så at bo i? Ja, det er ingen hemmelighed, at datidens huse

var meget kolde om vinteren og ikke altid lige lette at varme op, selv om kakkellovnen var rødglødende. Hvad så om sommeren? Når denne viste sig fra den pæne side, og det var varmt udenfor, kunne husene være så varme, at man ligefrem flygtede ud af dem.

Otto Elenius Borchmann havde kendt familien Nielsen i mange år, og de to familier kom meget sammen, så han kendte huset på godt og ondt og havde også hjulpet med forskellige reparationer på huset, mens snedker V. Nielsen levede.

Da Otto Borchmann blev enkemand, og fru Nielsen havde mistet sin mand nogle år tidligere, blev de gift i 1947 og havde mange gode år sammen.

Otto Borchmann døde den 20. juni 1985, men kort forinden havde han udtalt til sine arvinger: "Dette hus er et meget dårligt hus, og det er mit ønske, at det efter min død bliver jævnet med jorden, så der kun er grunden tilbage, som I så kan sælge".

Ønsket blev opfyldt, og i dag ligger der et stort, moderne hus på grunden, som er med til at præge Fællesejekarveret.

Som tidligere omtalt var huset jo ikke ret stort, men alligevel var der plads til et vaskeri ("fransk vask og strygning"), og så vidt jeg kan huske, mener jeg også, at min mor fik vasket og rullet sine pæne duge deroppe.

Jytte Kristensen

Et havehus på Junovej

Havehuset på matr. nr. 8 fe Viby by og sogn (senere Fredens sogn).

Mine forældre, Nina og Erik Albret, købte haven april 1952. Ifølge skødet er der den 20/3-52 tinglyst dokument om anlæggelse af vej, ledninger, byggetilladelse, anlægsbidrag, godkendelse af tegninger m. v.

Det var vel nok denne sidste bestemmelse om byggemodning, der gjorde, at mine forældre solgte haven, de havde i nærheden af Holme Kirke og købte denne på Junovej. Det havde jo altid været drømmen at få eget hus.

Det første hus, der kom på grunden, var havehuset.

Huset var solidt lavet i træ, bygget på en støbt sokkel. Taget var beklædt med tagpap. Selve huset var malet rødt, og de faste vinduer, der var med sprosser, var hvidmalede. Der var en kælder til opbevaring af kartofler, gulerødder m.v.

Huset var delt i to rum. I den ene ende var der redskabsrum, og her kunne lemmen til kælderen åbnes. Ved siden af redskabsrummet var "det lille hus" med spanden.

I den anden ende var familiens opholds-

rum med bord, stole og overskabet fra mine bedsteforældres buffet. Dette skab tjente til opbevaring af bl.a. kaffekopper - nogle meget tykke, mørkegrønne kopper. Desuden var der i hjørnet et lille bord, hvorpå der stod en primus.

I dette hus er tilbragt mange timer. Det var jo dejligt, at vi kunne komme i tørvejr, hvis der kom en byge. Vi boede ikke i huset, det tjente til opholdssted de mange dage og ferier, mens der blev bygget.

Helårshuset er et Pilgaard-hus. Mine forældre gravede selv grunden ud for at spare penge, og da huset er med fuld kælder, har det været et meget stort arbejde. Desuden er det jo ikke den letteste jord, der findes her på stedet.

I december 1954 flyttede vi ind. Det var en stor dag. Senere blev havehuset så brugt til hønsehus, og vi fik hønsegård med hvide italienerne.

Sidst i 50'erne købte min far en motorcykel med sidevogn, og den skulle naturligvis have en garage. Hønsene blev slagtet, og vi spiste høns i flere uger. - det var før dybfryserens tid.

Skillevæggen i havehuset blev fjernet, og

Junovej 25, postkort fra 1956.

Arkitekt Svend Pilgaard (1908-90), der tegnede huset, boede på det tidspunkt på Kongevej 54, hvor vi i dag finder Statoil, Skanderborgvej 159.

Han byggede det ca. 1942, og murermester Frode Pedersen leverede murerarbejdet.

Svend Pilgaard har leveret tegninger til mange huse, f.eks. til Viby Gasværks kontorbygning på Bygholms Allé 2 i 1953, til Øster Allé 35 i 1962 og til Viby Elværks bestyrerbolig 1967. Han var lærer i bygningskonstruktion på Teknisk Skole i Århus og flyttede, da Skanderborgvej blev udvidet, til Balagervej 38, hvor han boede til sin død.

der blev lavet en "port" i siden af huset. Havegangen, der dengang gik midt op i haven, blev udvidet, så der var plads til motorcyklen. Noget af ligusterhækken foran huset blev fjernet, og vi fik "indkørsel". Turen fra vejen gik nu ind gennem indkørslen, omkring hushjørnet og op midt igennem haven og i "garage".

Nogle år efter fik familien bil - en DKW fra 1937.

Så måtte man forandre igen. Denne gang flyttede man havegangen helt ud til hækken i den ene side af haven, hvorved bedene blev temmelig lange - i hvert fald, når der skulle luges.

Porten i "garagen" blev flyttet til enden af havehuset, og der blev bygget en "lille tilbygning" i den modsatte ende, så der blev plads til køleren på nyerhvervelsen.

Det, at man fik bil, var en hel sensation. Vejens børn flokkedes om "vidunderet", og

de voksne så med en vis skepsis og nok nogen misundelse på dette køretøj.

Senere blev DKW'en skiftet ud med en helt ny Fiat 600. - Oh, hvilken jubel. Havehuset kunne stadig tjene som "garage". Denne lille bil fyldte jo ikke så meget.

I 1965 døde min far, og vi måtte skille os af med bilen. Havehuset tjente nu kun som redskabsskur. Dette gjorde det i flere år. I 1969 overtog min mand og jeg huset, og da vi havde fået bygget en garage ved vejen, fjernede vi efter nogle år, midt i 70'erne, det røde havehus bagest i haven.

*

På byvandringen i Fredensvang den 22. maj i år fik deltagerne lejlighed til at høre ovenstående fortælling om et havehus og dets brug. Det nævnes, at det blivende hus på grunden er et Pilgaard-hus. I teksten under billedet fortælles der om arkitekten.

Horsensgardens march gennem Viby den 27. september 1952.

Foto: Viby lokalhistoriske Samling.

Ejlif Salomonsen

Flagallé på Kongevejen

1934 stiftede de forretningsdrivende på Kongevejen i Viby en forening til varetagelse af fælles interesser: Kongevejens Sammenslutning.

I februar 1952 besluttedes det at "undersøge, om der er stemning for en flagallé igennem byen". Det var der. Bestyrelsen, der skulle arbejde med sagen, bestod af farvehandler J. P. Jensen, formand, konfekturhandler Alfred Pedersen, manufakturhandler Guldberg Jensen, sekretær, købmand O. Engsig, kasserer og bagermester Søndergaard Madsen.

Det blev vedtaget at købe 45 flag og 55 flagstænger af Nørregades Sammenslutning for 1300 kr. Sognerådet ansøgte om at skaffe tilladelse hos amtet til opsætning og om et tilskud til foretagendet.

Referat fra protokollen:

Indvielsen fastsættes til lørdag d.27. september 1952.

Da orkesterforeningen i Århus modsætter sig medvirken af et amatørorkester fra Århus, træffes der aftale med Horsens Turistforening om, at Horsensgarden skal være med.

Efter det planlagte program skal alle flag

med undtagelse af ét på torvet hejses den 27. om morgenen, og kl. ca. 15 skal Horsensgarden marchere gennem byen til torvet, hvor sognerådsformand Gunnar Clausen skal indvie flagalleen.

Alt er klappet og klart. Men nu nedlægger orkesterforeningen også forbud mod Horsensgarden, og efter et ubehageligt møde med en repræsentant for foreningen, der ikke vil forhandle, må bestyrelsen antage et ti mands orkester til at spille ved flagindvielsen. Vore nerver var ødelagt, og fru formandindens kaffe strammede dejligt op.

Den 27/9 kl. 11. Horsensgarden meddeler pr. telefon, at de trodser forbudet og møder med fuld musik i Viby kl. 15.15, og dagen er reddet.

Derefter følger i foreningens protokol et referat af dagens videre forløb:

Garden marcherer med fuld musik gennem Vibys flagallé, og bagefter følger det 10 mands orkester, som vi måtte antage i stedet.

Garden var i rød og hvid galla, og det andet orkester lignede en flok landsbymusikanter, ikke to af de ti mand var ens i påklædningen. Alt var repræsenteret, regn-

frakker, gummistøvler, og tilskuerne fik sig et billigt grin herover.

Efter marchen gennem byen tog begge orkestre opstilling på torvet foran politistationen i Handelsbankens Hus, hvorefter sognerådsformand Gunnar Clausen indviede flagalleen og takkede foreningen for initiativet og det gode samarbejde.

Derefter spillede de to orkestre skiftevis en halv times tid, og så gik garden op i parken og spillede ved "De gamles Hjem".

Om aftenen deltog 165 borgere i en vellykket fest på Hotel Viby. Der blev sunget, og der var harmonikamusik, oplæsning af en prolog, forfattet af overlærer Carlsen,

sang af fru Paaske Sørensen og oplæsning af fru Gaarn Larsen. Sognerådsformanden, landsretssagfører Knud Thiede, formanden for Viby Borgerforening, formentlig murermester Aage Sørensen og politimesteren holdt taler.

Det skal tilføjes, at flagalleen blev "nedlagt" sidst på året 1965, da vejudvidelsen var påbegyndt, og at foreningen ikke overlevede byfornyelsen ret længe.

Protokollen slutter brat den 11. januar 1972.

Artiklen var i forkortet form trykt i Kirke og Folk nr. 5, dec./januar 92/93.

Tove Glud Rasmussen

Beretning fra Viby lokalhistoriske Forening 1992/93

I skrivende stund (en septemberdag i 1993) kan jeg se tilbage på fire arrangementer i 1992 og tre arrangementer i 1993 foruden generalforsamlingen i februar.

For at tage det indendørs først havde vi i april 1992 i samarbejde med Viby Bibliotek inviteret Jørgen Carlsen, Thestrup Højskole, til at fortælle om fejden mellem forstanderen på Thestrup Højskole, Jens Nørregaard, og Lars Bjørnbak, Viby Højskole. Det var et inspirerende foredrag, men fremmødet skuffende - kun 34 var mødt op.

En lysbilledaften i november 1992 havde stor tilslutning - omkring 100 deltagere. Aftenen blev afviklet som et parløb mellem arkivets leder, Ejlif Salomonsen, og Aksel Loft, der som tidligere murermester i Viby har bygget mange Vibyhuse og er en god og livlig fortæller.

I forbindelse med generalforsamlingen i februar 1993 blev Viby-filmen vist. Vibyfilmen er fra før udvidelsen af Skanderborgvej, og 65 fremmødte nød gensynet med Viby i 1960-erne.

Der var også lysbillede med til arrangementet i april 1993. Det var forhenværende forvalter på FDB's fabrikker, Vagner Nielsen, der fortalte erindringer fra sin barndom

i Viby. Ejlif Salomonsen supplerede og assisterede med lysbillederne. Ca. 80 var mødt op til denne interessante aften.

I maj 1992 afholdtes årets første byvandring. Vi havde valgt Alderlyst, men til forskel fra tidligere byvandring vidste vi kun lidt om Alderslyst og opfordrede derfor deltagerne til at supplere. Måske var det det, der var årsagen til et ringe fremmøde. Kun 27 var mødt op. Vandringen, der gav gode oplysninger fra deltagerne, blev ledet af Lillian Enemærke og Per Yde, og boligforeningen på Stampesvej gav kaffe.

Den næste byvandring, der blev afholdt i august 1992, var mere traditionel. Kvarteret var Rosenvang, nærmere bestemt den første del, der består af Niels Bohrsvej og den søndre side af H.C. Ørstedes Vej. Det var tidligere sognerådsformand Jens Juuls to sønner, Knud og Folmer Juul, og mig, der stod for vandringen. Vi var meget heldige. Århus Stiftstidende havde hele sommeren haft en artikelserie om forstæderne og var netop den uge nået til Viby, og det betød en stor artikel som oplæg, hvilket igen medførte ca. 100 deltagere, hvoraf 62 fulgte med til kaffe i Fredenskirken bagefter.

Den første byvandring i 1993 gik til Ny

*Abildgaards stuehus fra 1916.
Marie Dyrbjerg, nuværende ejer, datter af Sigrid Mikkelsen og Jens Tang Raundahl, som ejede gården 1926-80
fortæller erindringer fra sin barndom og ungdom under byvandringen den 28. august d.å. Foto: K. Klercke Rasmussen*

Fredensvang og blev som sædvanlig holdt i maj måned. Ledere var Bjarne Merlit og Bent Kebløvszki. Det var en lang interessant vandring med orientering om Fredensgaarden og dens udstykning og med besøg i flere haver, hvor ejerne fortalte; klatretur på fundamenterne til et boligbyggeri på Neptunvej, hvorfra der er en imponerende udsigt over Århus og med afslutningskaffe i Statsbo på Neptunvej. Ca. 50 deltog i vandringen.

I august gik årets sidste byvandring til Damgårds- og Høskovkvarteret. Ejlif Salomonsen var leder og førte de ca. 70 deltagere ad vejene, der begynder med "Dam", ud til de gamle gårde i Nordby. På tilbagevejen besøgte vi Høskovkollegiet, hvor vi kunne købe øl og sodavand og fik udmærket information af forstanderen. Herefter gik vi videre til Høskoven, forbi kolonihaverne og så bl.a. et hus - der som så mange andre i Viby - bærer tydelige præg af at have rummet en købmandsforretning. En udmærket tur, der ikke blev mindre interessant ved, at flere ældre beboere hjalp til med informationen.

Årsskriftet for 1992 var noget forsinket i forhold til de to første. Det blev først færdigt i november og uddelt til novemberarr-

angementet. Ved generalforsamlingen i februar måtte vi sige farvel til to bestyrelsesmedlemmer, der har været med fra starten, nemlig vores kasserer Inger Tørnstrøm, som efter at have rundet de 70 ikke ønskede at fortsætte, og vores sekretær, Børge Søndergård, som er blevet stadsbibliotekar i Horsens. Det er en forening i god drift, de forlod. Regnskabet for 1992 viser 209 medlemmer, og novemberarrangementet gav en del nyindmeldelser.

Foruden at vi beskæftiger os med Vibys historie, søger vi i bestyrelsen at følge med i og dække begivenheder i Viby. Ombygningen af rensningsanlægget er blevet optaget på video og ligeledes Ravnsbjergvejs udbygning. Nogle Vibyfolk (bl.a. vort bestyrelsesmedlem Per Yde) har taget initiativ til "Kulturværftet i Viby". Der blev holdt borgermøde i sognegården den 14. juni med introduktion af et bredt sammensat panel, hvor jeg som formand for Viby lokalhistoriske Forening deltog.

Jeg vil slutte med at takke alle, der har gjort en indsats for foreningen og det lokalhistoriske arbejde. Tak til Salomonsen for arbejdet som redaktør af årsskriftet og tak til de afgåede bestyrelsesmedlemmer.

Tidligere købmandsforretning, bygget 1925, Hømosevej 1.

Deltagerne i byvandringen den 28. august d.å. lytter til fortælling om huset og købmændene: Villadsen i 30'erne, formentlig den første, Søren Sørensen Bach til 1940, Rasmus Rasmussen til 1965 og sidst Leif Bonde til 1985. Den oprindelige dør i hjørnet og det store vindue blev muret til i 50'erne, da huset blev udvidet med en tilbygning til forretning.

Foto: K. Klercke Rasmussen

Ejlif Salomonsen:

Viby lokalhistoriske Samling, årsberetning 1992

Samlingen, der har til huse over politistationen bag biblioteket, er åben hver mandag kl. 15.30-17.30 undtagen i sommer- og juleferien.

Der var i årets løb 86 gæster i arkivet. Mange kommer for at aflevere et eller andet, andre for at søge oplysninger og atter andre for at benytte kirkebøger og folketællingslister.

Faste medarbejdere i åbningstiden:

Tove Glud Rasmussen, Bent Keblovski, Joan Thomsen og Bodil Elling, men desuden har Lillian Enemærke og Per Yde Rasmussen arbejdet med at optage interviews, og Bent Keblovski har lavet videooptagelser.

Der er modtaget 49 afleveringer af større eller mindre omfang. Arkivalier var der ikke mange af, men en erindring og 183 billeder, hvoraf nogle kun var til låns, så de kunne blive affotograferet. Desuden tre kopier af kort, 191 negativer og 43 dias, 8 bøger og 28 småtryk samt en samling avisudklip og aviser. Der er foretaget 5 båndoptagelser, dels af interview og dels af foredrag, og syv videobåndoptagelser.

Endvidere modtog vi Viby sogneråds gamle pengeskab, som har stået i Handels-

bankens lokale, hvor sognerådet havde kontor.

Kirkeblade, boligforeningsblade og meddelelser fra skolerne modtages løbende sammen med en del andre publikationer.

Det modtagne materiale bliver ordnet og registreret i det omfang, arbejdskraften tillader det, men så længe der kun arbejdes i åbningstiden, er det ikke overkommeligt at få registreringen foretaget på en helt tilfredsstillende måde. Det forhindrer dog ikke, at vi kan finde frem til det, som der er brug for, selv om det undertiden tager lidt for megen tid.

I samarbejde med Viby lokalhistoriske Forening har der været en udstilling af materiale om Viby og Testrup højskoler og en efterårsudstilling på Rosenvangskolen. Arkivlederen har holdt lysbilledforedrag i Viby Grundejerforening og skrevet fem artikler i Viby sogns Kirkeblad samt en større artikel i årsskriftet. Otte af medarbejderne har deltaget i forskellige kurser, som er arrangeret af amtssammenslutningen af lokalarkiver.

Vi glæder os over, at stadig flere finder vej til samlingen for at få noget at vide om dele af Vibys historie eller deres forfædre.

Indholdsfortegnelse

Forord side 3

Aage Bruun Jespersen:

"Billeder" fra min barndom i Viby side 5

Tove Glud Rasmussen:

Historien om et billede side 13

Jens Juul:

Hvornår bliver vi gamle? side 21

Carl Bendixen:

Fælleseje side 25

Carl Bendixen:

Saga om et hus i "Fælleseje" side 43

Jytte Kristensen:

Et havehus på Junovej side 45

Ejlif Salomonsen:

Flagallé på Kongevejen side 49

Tove Glud Rasmussen:

Beretning fra Viby lokalhistoriske Forening 1992/93 side 51

Ejlif Salomonsen:

Viby lokalhistoriske Samling, årsberetning 1992 side 55